

धर्मकीर्ति

THE DHARMAKIRTI

A BUDDHIST MONTHLY

लुम्बिनीस्थित शान्तिवनमा हालै प्रव्रजित हुनुभएका गुरुमाहरूलाई शील प्रार्थना गराउनु भएका
वर्मा सपादो उ पण्डिताभिर्बंशका प्रव्रजित हुनुभएका ५ जना गुरुमाहरू

फागु पुन्ही

वर्ष-२४; अङ्क-११

बिज्रम सम्वत् २०६३

धर्मकीर्ति

१. 'धर्मकीर्ति' प्रत्येक पूर्णिमाको दिन निस्कन्छ ।
२. 'धर्मकीर्ति' का लागि धार्मिक, सामाजिक एवं नैतिक पक्षका लेखहरू लेखी पठाउनु होस् ।
३. विहार एवं विभिन्न स्थानहरूमा भएका बौद्ध गतिविधिहरू यथाशिघ्र समयमानै हामीलाई लेखी पठाउनु होस् ।
४. हामी तपाईंको स्वस्थ प्रतिक्रियाको स्वागत गर्दछौं ।
५. लेखकद्वारा लेखिएको कुनै पनि विचारको जिम्मेवार लेखक आफै हुनेछ- सम्पादक मण्डल हुने छैन ।

* विषय-सूची *

क्र.सं.	विषय	लेखक	पृष्ठ संख्या
१	बुद्ध-वचन		१
२	सम्पादकीय- बर्मान हिताय बहूजन सुखाय		२
३	धारावाहकी सम्पत्कथा	नेही उवाहरणीय स्वतित्तवङ्क	३
४	धम्मपद-११७	- सत्यनारायण गोयलका	४
५	जीवन छुन्छ ?	- रीना तुलाधर	५
६	धम्मि र मैत्री-१५	- शान्तवीर शाक्य	६
७	कोहालीको तीर्थ पत्र	- भिक्षु अश्वघोष, अनु- बीधर्मती	७
८	मात्रव्य स्वभाव-२	- भिक्षु सधरदित्त	८
९	बुद्ध वाणि	- भिक्षुणी धम्मवती, अनु- मदनलाल	९
१०	बौद्ध उपासक कस्ता हुन्छन् ?	- धम्ममन्वसि तुलाधर	१०
११	श्रद्धिनी प्रख्या जुवागु अनुभव	- रीना तुलाधर	११
१२	बशना गर, सम तपार	- सुमिया तुलाधर	१२
१३	बुद्ध सम्पत्कथा आह्वान	- नरेन्द्रनाथ शर्मा	१३
१४	योगाध्याय विधि-२५	- धम्मन्व सिद्धि तुलाधर	१४
१५	उक्तव्य भिद मनु सु ?	- डा. प्रोफेसर जवान	१५
१६	धर्मकीर्ति विहार गतिविधि	- कुषामान स्वयम्	१६
१७	ध्यायपदो मैत्री केन वान् अस्मत्साई तद्व्योम		१७
१८	धर्म एवार-समाचार		१८
१९	निर्वाण अनुभव धर्मरत्न	- अक्षयमान शाक्य	१९

- धर्मकीर्तिबाट छिगु ग्वाहालीया आवश्यकता दु । छिगु प्रत्येक ग्वाहाली पत्रिकाया लागि तःधंगु विचः ज्वीफु ।
- छि थः ग्राहक जुया दिसँ, मेपिन्त नं ग्राहक यात्त दिसँ ।
- छि थःगु पसः, उद्योग, व्यापार, कर्पोलक्या बिया खगु प्रत्येक विज्ञापन पत्रिकायात तःधंगु ग्वाहाली जूवनी ।
- धार्मिक व सामाजिक पक्षया रचना च्वया, सुभावा व सल्लाह बिया पत्रिकायात रोचक व स्तरीय यायगुली नं ग्वाहाली बीफु ।
- आसे धयादीमते, विचाः यात्त दिसँ- 'धर्मकीर्ति' यात बांलाकेत छिं गुकयं ग्वाहाली बिया बीफु ।

धर्मकीर्ति
(बौद्ध मासिक)

THE DHARMAKIRTI

A Buddhist Monthly

MARCH 2007

★ फलामबाट निस्कने विद्याले फलामलाई नै खान्छ
त्यस्तै केवल सदाचारको उल्लंघन गर्ने व्यक्तिलाई
उसको कर्मले उसलाई नै दुर्गतिमा पतन गराउँछ ।

★ अस्वयमी दुराचारी हुँदै बेगको अल्ल खाँदा भन्दा त
आगो भै रातो पारी तताइएको फलामको उल्लो खानु
नै बेग हुन्छ ।

★ संसारमा आफ्ना श्रामा बुबाको सेवा गर्नु नै
सुखपूर्ण कार्य हो । श्रमणभाव पनि सुख नै हो ।
पापरहित कार्य गरी ब्रह्मणभाव जीवन बिताउन सक्नु
कान सुख हो ।

प्रधान सम्पादक
विद्यासागर रञ्जित
फोन: ४२५ २१२२, ४२५ २१२३

व्यवस्थापक
चिनीकाजी महर्जन
फोन: ४२५ २१२२
ज्ञानेन्द्र महर्जन
फोन: ४२५ २१२२

सह-सम्पादक
धुवरेल स्थापित

सह-सम्पादक
मिक्षणी वीर्यवती
फोन: ४२५ २४६६

प्रधान सम्पादक
मिक्षु अश्वघोष महास्वविर
फोन: ४२५ २११०

प्रकाशक र विनिवेश सम्पादक
मिक्षणी धम्मवती
फोन: ४२५ २४६६

कार्यालय
धर्मकीर्ति बौद्ध अध्ययन गोष्ठी
धर्मकीर्ति विहार
श्रीश्या लघु टोल

e-mail: dharmakirti@vsnl.com, np
पोष्ट बक्स नं. ४२२२
काठमाडौं
फोन: ४२५ २४६६

बौद्ध संस्कृत २५२०
नेपाल संस्कृत ३१२०
हिन्दी संस्कृत ३०२०
विक्रम संस्कृत ३०२०

विशेष सदस्य	रु. १०००/- वा सो भन्दा बढी
वार्षिक	रु. ७५/-
यस अङ्कको	रु. ७/-

बहुजन हिताय बहुजन सुखाय

गौतम बुद्धले बुद्धत्व प्राप्त पछि सर्वप्रथम धर्मचक्रप्रवर्तन गर्नुहुँदा मध्यम मार्गको विषयमा बताउनुभएको थियो अर्थात् विलाषि जीवन र शरीरलाई दुःख कष्ट दिने कार्यबाट टाढा रहने सल्लाह दिनुभएको थियो । त्यसपछि उहाँले भिक्षुसंघ गठन गर्नुभयो । तीन महिनासम्म भिक्षुहरूलाई असल शिक्षा दिनु भई असल मानिस बनाउनु भयो । त्यसपछि उहाँले भिक्षुसंघलाई यसरी निर्देशन दिनुभयो— “भिक्षुहरू ! तिमीहरू पञ्चकाम बन्धनबाट मुक्त भएका छौ । अब तिमीहरू बहुजन हित र बहुजन सुखको लागि नगर, नगर, गाउँ, गाउँमा चारिका गर । जन मानसहरू अशिक्षित छन्, स्वार्थी छन्, उनीहरूमा सदाचारको विषयमा ज्ञान छैन, सफा सुगन्धसंग बस्न जानेका छैनन् । त्यतिमात्र होइन उनीहरूमा परस्पर सेवा भाव राखी कर्तव्यपालन गर्नुपर्ने ज्ञानको अभाव छ । त्यसैले तिमीहरू गई समाजमा असल मानिस बन्न सक्ने शिक्षा र धर्मप्रचार गर । पहिले शीलको महत्त्व बारे सम्झाइदिनु । सदाचार सम्पन्न बन्ने शिक्षा दिनु । त्यसपछि समाधि अर्थात् चित्त एकाग्रता गर्नुपर्ने शिक्षा दिनु र प्रज्ञाको परिचय दिनु । अर्थात् राम्रो र नराम्रो, ठीक, बेठीक छुटाउन सक्ने बुद्धिको आवश्यकता बारे जानकारी दिनु ।

स्वयं बुद्धपनि धर्म प्रचारार्थ चारिका गर्न जानुभयो । यहाँ स्मरणिय कुरा के छ भने— बुद्धले दिनुभएको बहुजन हिताय बहुजन सुखाय शिक्षा भनेको नै मानिसलाई असल मानिस बनाउनु हो । चित्त शुद्ध गर्नु हो । जनमानस असल नबनीकन शान्तिको आशा गर्नु औचित्य देखिदैन ।

गौतम बुद्धले सिगालपुत्रलाई दिनुभएको शिक्षा स्मरणिय छ । एकाबिहानै सिगालपुत्र नदीमा नुहाई चारै दिशातिर नमस्कार गर्दै थिए । बुद्धले सोध्नुभयो— “ए सिगालपुत्र ! तिमी यो के गरिरहेको ?”

उसले उत्तर दिन्छ— “बुबाको अन्तिम वचन पालन गर्दैछु । मेरो बुबाले उहाँ मर्नु अगाडि मलाई यसरी नमस्कार गर्ने शिक्षा सिकाएर जानुभएको थियो ।”

अनि बुद्धले भन्नुभयो— “सिगालपुत्र ! तिम्रो बुबाले सिकाउनु भएको वास्तविक शिक्षालाई तिमीले बुझ्न सकेनौ । त्यसैले तिमीले गरिरहेको यस कार्य सही संस्कृति होइन । पूर्व दिशा भनेको त आमा बुबा हो । पूर्व दिशामा नमस्कार गर्नु भनेको त आमा बुबाको अमूल्य गुण स्मरण गरी उहाँहरूको सेवा गर्नु भएको नि । पश्चिम दिशालाई नमस्कार गर्नु भएको त आफ्ना पति, पत्नी र बालबच्चाहरूको समानुपातिक रूपले

सेवा गर्नु भनेको हो । यसरी सबैले आफूले गर्नुपर्ने कर्तव्यहरू पालन गर्दै गएमा घरघरमा शान्ति छाउने छ ।” बुद्धको उपर्युक्त शिक्षा सुनी सिगालपुत्र असल मान्छे बन्यो । पहिला उ आमा बुबाको कुरा नटेर्ने अट्टेरी खालको र बिद्धी स्वभावका बालक थिए ।

आजकल जमाना बदलिसक्यो । बहुजन हितायको अर्थलाई राम्ररी नबुझी विर्सी ज्ञानमार्गतर्फ नलागी भक्तिमार्गतर्फ मोडिएर जाँदैछन् धेरैजसो मानिसहरू । धेरै जसो धर्मप्रचारकहरू पनि मानिसलाई असल बनाउने शिक्षा दिने कार्यमा भन्दा पनि उनीहरूलाई भौतिक सुविधाहरू उपलब्ध हुने कार्यमा लागी स्कुल खोल्ने, वृद्धाश्रम र बाल आश्रम स्थापना गर्ने रक्तदान गर्ने, बुद्धपूजा र महापरित्राण पाठ गराउने कार्यमा व्यस्त रहेका देखिन्छन् । हुनत बुद्धपूजा र महापरित्राण पाठ कार्यक्रममा बुद्ध शिक्षा विषय धर्मदेशना गरी नैतिकशिक्षा दिने कार्यहरू प्रशस्त हुँदैछन् । यस कार्यलाई सराहनीय नै मान्नु पर्दछ । तैपनि बुद्धपूजा गर्नु र दान दिनु प्राथमिक धार्मिक प्रकृत्या एवं शिक्षा हो । तर चरित्र सुधार र चित्त शुद्ध पारी सेवक बन्नु, परिवारमा परस्पर सम्मान र आदर गौरव राखी व्यवहार गर्ने, आआफ्नो कर्तव्य पालन गर्ने कार्यलाई बुद्धको शिक्षाको रूपमा लिन सकिन्छ । यस प्रकारको कार्यमा निस्वार्थ पूर्वक लाग्न सकेमा स्वतः नै आध्यात्मिक सुखानुभूति हुनेछ ।

राजा अशोक पहिले आफू असल मानिस बनिसकेपछि मात्र उहाँले आफ्ना जनतालाई पनि उपयोगी कार्यहरू गर्न थाल्नुभयो । त्यसपछि हजारौं चैत्यहरू, विहारहरू र धार्मिक शिक्षाकेन्द्रहरूको निर्माण गर्नुभयो । धर्म शिक्षा प्रचारार्थ अस्पताल आदि बनाउनु भयो । पहिला आफू नैतिकवान र असल मानिस बनिसकेपछि, असल कार्यहरूको थालनी गर्नुभयो । त्यसपछि आफ्ना छिमेकी देशका राजाहरूलाई पनि बुद्ध सन्देशहरू पठाई धर्मप्रचार गर्नुभयो ।

यसरी बुद्धशिक्षा अनुसार धर्मप्रचार गर्नु अगाडि पहिला आफू असल र नैतिकवान बन्न अत्यावश्यक छ । त्यसपछि उक्त धर्मप्रचारकले सफलतापूर्वक धर्मप्रचार गर्न सक्नेछ । धर्मप्रचारक व्यक्ति घमण्डी बनी विद्वता देखाउनु राम्रो होइन । विद्वान बन्ने अर्कै कुरा, असल मानिस बन्ने अर्कै कुरा हो । बहुजनहिताय काम गर्नु भनेको नै असल मानिस बनाउने कार्यलाई भनिन्छ ।

भगवान बुद्धको सम्पर्कमा आएर आफ्नो कल्याण गरेका केही उदाहरणीय व्यक्तित्वहरू

राजा भदिदय

— स.ना.गोयन्का

सम्यक सम्बोधि प्राप्त गर्नु भएपछि भगवान बुद्ध कपिलवस्तु जानु भई धर्म देशना गर्नु भयो जसबाट महाराजा शुद्धोधन, महारानी प्रजापती, कुमार राहुल, राहुल-माता यशोधरा, राजा वडपाणि सहित शाक्य तथा कोलिय परिवारका धेरै सदस्यहरूको कल्याण भयो । धेरै जना प्रव्रजित भए । भगवान बुद्धका काकाका छोरा अनुरुद्ध पनि प्रव्रजित हुनको लागि आतुर थिए । तर ज्यादै कलिलो उमेर भएको कारण उनको आमाले रोकी राखे । तर उनले जिद्दीगरिरहे, उनको जिद्दी टाल्न नसकिए पछि एक शर्त राखेर आमाले अनुमति दिए । अनुरुद्धका अत्यन्त मिल्ने साथी शाक्य राजा भदिय प्रव्रजित भयो भने अनुरुद्ध पनि हुनसक्ने भयो । शाक्यहरूको जनतंत्रीय शासन थियो । जनतंत्रीय संसदका सबै सदस्यलाई राजा भनिन्थ्यो । प्रत्येक राजाका जिम्मामा कुनै न कुनै शासन विभागको दायित्व हुन्थ्यो । भदिय त्यस समय जनतन्त्रको जिम्मेदार राजा थिए । भदिय यस जिम्मालाई छोडेर प्रव्रजित हुन सक्दैन भन्ने अनुरुद्धको आमाले सोचेकी थिइन् तर अनुरुद्धले भदियलाई वचन बद्ध गरेर प्रव्रजित हुनको लागि बाध्य तुल्याए । राजा भदियका साथमा अनुरुद्ध, आनन्द, भृगु, किम्मिल र देवदत्त भगवान बुद्धको सामू प्रव्रजित भए । भगवान बुद्धको निर्देशनमा साधनाको अभ्यास गरीरहे, राजा भदियले सबभन्दा पहिला अरहत अवस्था प्राप्त गरे । त्यस परम सुखको अवस्था अनुभव गरेपछि उनको मुखबाट सुखद उद्गार निस्कियो अहो सुखं, अहो सुखं ।

अन्य भिक्षुहरूले सोचे कि भदिय वचन बद्ध भएको कारणले मात्र प्रव्रजित भएका थिए आफ्नो इच्छाले भएको थिएन । अतः आफ्नो जीवनको राजसी सुखलाई सम्झेर यस्तो उद्गार व्यक्त गरिरहेको होला । भगवान बुद्धले अन्य भिक्षुहरूको भ्रम हटाउनको लागि भदियलाई बोलाए र उनको उद्गारको कारण सोधे । भदियले स्पष्ट गर्दै भने जब कोहि व्यक्ति राजाको पदमा हुन्छ तब उनको सुरक्षाको लागि कडा प्रबन्ध हुन्छ । महलको भित्र र बाहिर, नगरको भित्र-बाहिर, जनपदको भित्र बाहिर सुरक्षाको व्यवस्था हुन्छ । यी सबै व्यवस्था भएता पनि राजाको ज्यानको खतरा भई नै रहन्छ । यस्को उल्लेख गर्दै भदियले भने यी पहरेहरूका बीच सदैब रहेर पनि म सधैं आफूलाई असुरक्षित, भयभीत थान्छे । अब म एकलै जंगलमा (अरण्यमा) रहन्छु, रुखको मुनी बसेर साधना गर्छु,

शून्यागारमा रहन्छु तर पनि म निर्भिक छु, अशंक र अशत्रुत्त छु र अरुले दिएको दानमा सन्तुष्ट रहेर विहार गर्दछु । यसलाई देखेर नै मेरो मुखबाट यस उदानको वाक्य निस्क्यो अहो सुखं, अहो सुखं । (उदान २०, भदियसुत्र)

राजा भदिय भगवान बुद्धको शरणमा आएर अत्यन्त फलदायी भए । देवदत्त बाहेक अन्य सबैले आफ्नो कल्याण साधे ।

बोधि राजकुमार

कौशाम्बीका बोधि राजकुमार भगवानको प्रति अत्यंत श्रद्धालु थिए । उनले एउटा नयाँ घर बनाएका थिए । गृह प्रवेशको अवसरमा उनले संघ सहित भगवान बुद्धलाई भोजनको लागि आमन्त्रित गरे । भगवान बुद्ध समयमा नै संघ सहित त्यहाँ आईपुग्नु भयो । बोधि राजकुमार भगवान बुद्धलाई स्वागत गर्न घरको बाहिर उभिरहेका थिए । भगवान बुद्ध त्यहाँ आईपुगे पछि महलको भन्दा चढनकोलागि निवेदन गरे । भगवान बुद्धको सम्मानमा उनले सेतो बस्त्र बिच्छाएको थियो । भगवान बुद्धले त्यस बस्त्रमा टेक्नु भएन । आनन्दले बोधि राजकुमारलाई भने कि यी बस्त्र उठाउनु, भगवान बुद्ध यी बस्त्रमा टेक्नु हुन्न । भावी जनता प्रति भगवान बुद्ध अनुकम्पा गरिरहनु भएको छ ।

भगवान बुद्ध यस्तो कुनै गलत परम्परा स्थापित गर्न चाहनु हुन्न थियो । जसबाट पछिका आचार्यहरू बस्त्रमा चल्ने परिपाटी हुनजान्छ र भक्तजनहरूले यस्तो अशोभनीय बोझ उठाउन नपरोस् ।

भोजन पछि भगवान बुद्धले धर्मदेशना गर्नु भयो । भगवान बुद्धले बोधि राजकुमारको प्रश्नको उत्तर दिँदै भन्नुभयो, यदि कोही योग्य पात्र छ भने भगवान बुद्धले बताए अनुसार ठीक तरीकाले अभ्यास गर्नु भने बिहान साधना सिकेको व्यक्ति साँझ सम्ममा र साँझ साधना सिकेनेले भोलि पल्ट बिहान सम्ममा मुक्त अवस्था प्राप्त गर्न सक्छ । यस्तो सुनेर बोधि राजकुमारले हर्ष पूर्वक भन्यो— अहो बुद्धो, अहो धम्मो, अहो धम्मस्स स्वास्खातता ! — अहो बुद्ध, अहो धर्म, अहो धर्मको सुआख्यान ।

बोधि राजकुमारले बताउँदै गए कि “जब म गर्भमा थिएँ तब मेरी आमाले भगवान बुद्धलाई नमस्कार गर्दै भनेकी थिइन् कि मेरो कोखमा जुन शिशु पलिरहेको छ ऊ भगवान बुद्धको शरणमा जान्छ । उसलाई पनि भगवान बुद्धको शरणागत उपासक स्वीकार गर्नुहोस् । एक पटक

फेरि मेरो जन्म पछि धाई आमाले मलाई लिएर भगवान बुद्ध समक्ष नमस्कार गर्दै भगवान बुद्ध समक्ष भनेछु— भन्ते यो बोधि कुमार भगवान बुद्धको, धर्मको र संघको शरण जान्छु, यसलाई कृपया शरणागत उपासक स्वीकार गर्नुहोस् । भगवान बुद्ध, आज म तेस्रो पटक भगवान बुद्धको, धर्मको र संघको शरण जान्छु । आज देखि मलाई जीवन-पर्यंत शरणागत उपासक स्वीकार गर्नुहोस् ।”

सिंह सेनापति

अन्य गणराज्यहरूको भैं लिच्छवीहरूको गणराज्यमा पनि राज्य संसदका सदस्य शासनको जिम्मा निभाउँदथ्यो र उनीहरूलाई त्यही अनुसार अधिकार प्राप्त थियो । प्रत्येक सदस्यलाई कुनै न कुनै जिम्मा दिएको हुन्थ्यो । ती मध्ये सबभन्दा ठूलो जिम्मा सेनापतिको हुन्थ्यो, सेनापति नै राज्यको प्रधानमन्त्री पनि हुन्थे र उस्को जिम्मा अनुसारको उसको अधिकार पनि हुन्थ्यो ।

त्यस समयको लिच्छवीहरूको सेनापति र प्रधानमन्त्री पदमा सिंह नामको व्यक्ति थियो । राज्य र जनता उनी प्रति खुब प्रभावित थिए । पटक-पटक लिच्छवी सरदारहरू भगवान बुद्धको धर्मबाट प्रभावित भएर धर्म सिक्न आएका थिए । ती मध्ये प्रमुख व्यक्तिहरूमा महालि, महानाम, भदिय, साल्ह, अभय, पंडित कुमार, दुर्मुख, महामात्य नंदक आदि थिए ।

यी बाहेक अनेक लिच्छवी पुरुष तथा नारीहरू भगवान बुद्धको सम्पर्कमा आएर प्रव्रजित भए ।

सेनापति सिंहको भगवान बुद्धसंग भिन्दै प्रकारले सम्पर्क भएको थियो । सिंहको पूर्व आचार्यलाई संघे भय थियो कि सिंहजस्तो महत्त्वपूर्ण व्यक्तित्व कहीं अन्यको लैलैमा लागेर आफूबाट अलग नहोस् । त्यस समय विरोधीहरूले भगवान बुद्धको निन्दा गरेर खूब प्रचार गरिरहेका थिए कि भगवान मायाबी छ, मन्त्रणा गरेर मानिसहरूलाई आफूतिर आकर्षित गरिरहेका छन्, आदि-आदि । अर्को तर्फ भगवान बुद्धको प्रसिद्धि पनि फैलिएको थियो कि भगवान बुद्ध परम परिशुद्ध धर्मको शिक्षा दिनुहुन्छ, उनलाई साम्प्रदायिक समूह बनाउने कुनै शौक छैन, लोक कल्याण नै उनको शिक्षाको एक मात्र उद्देश्य हो । सिंह सेनापतिले अन्य लिच्छवी सरदारहरूको मार्फत तथा भिक्षु भिक्षुणीहरू द्वारा भगवान बुद्धको शिक्षाको बारेमा सुनेका थिए । त्यसैले सिंह सेनापति भगवान बुद्धसंग भेट्न इच्छुक थिए । परन्तु उनको पूर्व आचार्यले पटक पटक उनलाई रोकिराखेका थिए कि गौतम कुनै धार्मिक क्रियालाई मान्दैन अक्रियावादी छ त्यसको विरोधी छ तिमी भने कर्मलाई मान्ने, त्यस्को सिद्धान्तलाई मान्ने आस्तिक व्यक्ति, तिमी नास्तिक गुरुकहाँ कदापी जानु उचित हुँदैन ।

यसै कारण सेनापतिले आफ्नो इच्छालाई रोकिराखे । तर एक पटक असह्य भयो र भगवान बुद्धलाई भेट्न गए । भगवान बुद्धलाई भेटेर नमस्कार गरे र यही प्रश्न गरे कि के भगवान अक्रियावादी हुनुहुन्छ ? भगवान बुद्धले उत्तर दिनुभयो— हो, म अक्रियावादी छुँ ।

सिंह, यस्तो उत्तर सुनेर आश्चर्य भए । भगवान बुद्धले स्पष्ट पार्नु भयो कि कायिक, वाचिक तथा मानसिक दुष्कर्मको प्रति अक्रियावादी छुँ अर्थात् त्यसलाई पालन नगर्ने उपदेश दिन्छु । भगवान बुद्धले भन्नुभयो म क्रियावादी पनि हुँ । कायिक, वाचिक तथा मानसिक सत्कर्मको प्रति क्रियावादी हुँ । त्यसलाई पालन गर्ने उपदेश दिन्छु ।

भगवान बुद्धले गर्नु हुने योग्य काम र गर्नु नहुने कामको बारेमा बताउनु भयो । सिंह सेनापति भगवान बुद्धको आदेश सुनेर पूर्ण आश्वस्त भए । भगवान बुद्ध प्रतिको सदेह हट्यो । उनको प्रति श्रद्धा जाग्यो र भन्न थाल्यो—

धन्य छ भगवान बुद्धको वचन, धन्य छ भगवान बुद्धको कथन । आजदेखि मलाई जीवन-पर्यन्त शरणागत उपासक स्वीकार गर्नुहोस् ।

भगवान बुद्धलाई कुनै सम्प्रदाय खडा गर्नु थिएन । कसैलाई साम्प्रदायिक घेरामा बन्द गरेर राख्नु उहाँको शिक्षाको उद्देश्य थिएन । जब समाजका कोही विशिष्ट व्यक्तिले शरण ग्रहण गर्नु भने उसलाई सतर्क भएर पुनः विचार गर्ने परामर्श दिनुहुन्थ्यो जस्तो भगवान बुद्धले उपालिलाई दिएका थिए । भगवान बुद्धले सिंह सेनापतिलाई पनि त्यस्तै भन्नुभयो कि, “तिमी जस्तो प्रसिद्ध व्यक्तिले धेरै सोचेर-बुझेर मात्रै यस्तो निर्णय लिनु पर्छ । भगवान बुद्धको स्वच्छ हृदय देखेर सिंह सेनापति चकित भए । अन्य कुनै साम्प्रदायिक आचार्यहरू भएको भए लिच्छवीहरूका सरदार आफ्नो शरणमा आएको देखेर गदगद् हुन्थे । सास शहरमा विजयको ऋण्डा फैलाउँथे । परन्तु यो शुद्ध धर्मको आचार्य यस्तो असंग, अनासक्त । भगवान बुद्धप्रति सेनापतिको श्रद्धा दुई गुणा बढ्यो, र शरणागत हुने पुनः घोषणा गरे ।

भगवान बुद्धले पुनः भन्नुभयो कि तिम्रा पूर्व आचार्य र त्यस सम्प्रदायका साधुहरूका निमित्त लामो समयसम्मका लागि तिम्री खानाको भाँडोको रूपमा थियौ कहीं यस्तो नहोस् कि तिनीहरूलाई दिने दक्षिणामा कमी नहोस् ।

भगवान बुद्धको यस कथनले सिंहको मनमा झन धेरै श्रद्धा जाग्यो । उसले भगवान बुद्धको बारेमा गलत सुनिरहेको थियो कि उहाँ त केवल आफ्ना भिक्षुहरूलाई मात्र दान दिने उपदेश दिनु हुन्छ । अरुलाई दान नदिन भन्नु हुन्छ । भगवान बुद्धको प्रति फैलाएको यस मिथ्या आरोपको पनि स्पष्टिकरण भयो । ■ सांभार- विपश्यना

ज्ञान्ति र मैत्री - १५

लेखक: भिक्षु अश्वघोष, अनुवादक: वीर्यवती

वसिष्ठले उत्तर दियो- यसमा एक कारण छ । तपस्वी भएर पनि विश्वामित्रले आज सम्म पनि आफ्नो मनबाट द्वेषभाव फाल्न सकेका छैनन् । उसमा हिंसा बुद्धि, इर्ष्या र अहङ्कार थुप्रै बाँकी छन् । यी दोषहरूबाट उ मुक्त हुन सकेको छैन । धर्म शास्त्रको नियमानुसार जसको हृदय पूर्ण रूपले शुद्ध हुन्छ, त्यसले नै ब्रह्मर्षीको पदवी प्राप्त गर्नेछ । मैले यस नियमलाई बिगार्दिन । जुन दिन विश्वामित्रको मन सफा हुनेछ । अन्तःकरण शुद्ध हुनेछ) तब मैले सत्य हृदयबाट सहर्षपूर्वक उसलाई ब्रह्मर्षी भनी स्वीकार गर्नेछु । त्यस्ता ऋषी रत्नलाई सत्कार गर्न पाएको खण्डमा मलाई अति आनन्द र सुख प्राप्त हुनेछ ।

आश्रम पछ्याडि लुकेर यी सबै कुराकानी सुनिरहेको विश्वामित्रको शरीर संकोच र पश्चातापले पोल्न थाल्यो । वसिष्ठले उप्रति यस्तो मैत्री र सद्भाव राख्दा भनेर उसले कल्पना पनि गरेको थिएन । आफूले जुन व्यक्तिलाई नाश गर्नको लागि रातदिन प्रयास गरिरहेको थियो, त्यही व्यक्ति आफ्नो साँच्चैको शुभचिन्तक र प्रशंसक बन्नपुग्यो । आफूले आफैलाई धिक्काउँदै उसले यस्तो सोचन थाल्यो - कहाँको महात्मा वसिष्ठ र कहाँको म जस्तो व्यक्ति (विश्वामित्र) । हामी दुईजना त आकाश र पाताल जस्तै फरक रहेछौं । मैले त्यस्तो महापुरुषलाई गर्न नहुने अत्याचार गर्न पुगें । तैपनि उहाँले म प्रति मैत्री चित्तले नै हेर्नभयो । उहाँले कति पनि मन विगार्नु भएन । मेरा सबै अपराधहरू विसरे मेरो नै कल्याणको कुराहरु गरिराख्नु भयो । यस्तो सहनशीलता र मैत्री गुणले युक्त भएका साधु पुरुष देवताहरु विच पनि खोज्न गाह्रो हुनेछ । म कतिको पापी र नीच रहेछु । यस्तो महात्मासंग वैरी र द्वेषी हुने व्यक्तिलाई त अवश्य पनि महापापी ठान्नु पर्छ ।

विश्वामित्रको सबै द्वेषभावहरु विस्तारै नष्ट हुँदै गए । फलाम जस्तो कठोर मन त घ्यू जस्तै पगिएर नरम बन्न पुग्यो । उ त्यहाँ त्यसै चुप लागेर बस्न सकेन । त्यसैले आफ्नो हातमा रहेको शस्त्र अस्त्र सबै फालेर दुवै हात जोडी नमस्कार गर्दै वसिष्ठको सामुन्ने उभिरह्यो । उसलाई देख्ने वित्तिकै वसिष्ठ महात्मा उभिदै भन्नुभयो- आउनुहोस्, ब्रह्मर्षी विश्वामित्र ! तपाईंलाई स्वागत छ ।

विश्वामित्रले वसिष्ठको पाऊ ढोकदै भने- महाराज ! मलाई तपाईंले पहिला कहिल्यै पनि ब्रह्मर्षी भन्नु भएको थिएन । आज कसरी ब्रह्मर्षी भनेर मान्नुभयो तपाईंले ? म यस पदका लागि अयोग्य छु । म त तपाईंलाई

मानका लागि आइरहेको व्यक्ति । तर तपाईंकै कुरा सुनी मेरा मनका सबै पाप नष्ट भए ।

वसिष्ठले विश्वामित्रलाई अंगाल्दै भने- विश्वामित्रजी मैले धेरै कल्पना र विचार पुऱ्याई अहिले तपाईंलाई ब्रह्मर्षी भनेको हुँ । आज तपाईंको मनमा उद्वेग उत्पन्न भयो । प्रज्ञाचक्षु उत्पन्न भयो । तपाईंको अनुहारमा पवित्र तेज देखियो । तपाईंलाई देख्ने वित्तिकै मैले थाहा पाएँ, तपाईं शुद्ध हृदय लिएर मेरो समक्ष आउँदै हुनुहुन्छ । अब तपाईंको मनमा कुनै प्रकारका द्वेषभाव छैन । मन शुद्ध भयो । त्यसैले मैले तपाईंलाई ब्रह्मर्षीको रूपमा स्वागत गर्दछु । विश्वामित्रको तपस्या सफल भयो । यो ह्ये मैत्रीको चमत्कार । (अमरकथाएँ)

विश्वामित्र वसिष्ठको पुरानो शत्रु भए जस्तै देवदत्त पनि बुद्धको पुरानो शत्रु हो । उसलाई बुद्ध पदवी दिएन भनेर देवदत्तले बुद्धको हत्या गर्न खोज्यो । नालागिरी हात्तीलाई रक्सी खुवाई छोडिदियो । पहाडको टुप्पाबाट ढुङ्गले हानेर मार्न खोज्यो । तर बुद्धलाई आघात गर्न सकेन । त्यसो गरेपनि बुद्धले देवदत्तप्रति द्वेषभाव राख्नु भएन । मैत्री चित्तले नै व्यवहार गर्नुभयो ।

विरोध गरेर पनि राम्रो नतिजा निस्क्यो

यहाँ मैत्रीको सिलसिलामा सहनुपर्ने र चित्त दुख्ने तरिकाले भन्न नहुने कुरा बढि निस्कियो । यसको अर्थ आफ्ना साथी र छोराछोरीहरूको चाल चलन नराम्रो भएपनि चित्त दुख्ने गरी भन्नु हुन्न भनेको चाहिँ होइन । यसरी बुझ्नु ठीक छैन । आमा बुबाले आफ्ना छोरा छोरीहरूको कुवानी सुधार गर्नको लागि कडा शब्द प्रयोग गर्नु पर्ने हुन्छ, गाली गर्नु पर्ने हुन्छ । यी सबै मैत्री चित्त प्रयोग गरेर नै गाली गरिने हुन् । उनीहरूलाई विगार्ने नियतले गाली गरेको त अवश्य पनि होइन । यो अर्थमा विरोध गरेर पनि अरुहरूको हीत र कल्याण नै हुन्छ भन्ने बुझिन्छ । विरोध गर्नु भन्दैमा द्वेष भाव राख्यो वा शत्रु बन्नु भनी मनमा सोच्नु ठीक छैन । हुनत विगार्ने नियतले छलकपट गर्ने व्यक्तिहरू पनि छन् ।

अब यहाँ विरोध गरेर पनि सुधार भएको विषयमा केही कुरा गरौं ।

एउटा देशमा नाम चलेको कवि एकजना थियो । उसको कवितालाई देशभरी मान्यता दिइन्थ्यो । सबै जसोले त्यस कविताको प्रशंसा र सम्मान गरे । यसले गरेर उसको अभिमान चढ्यो । भन भन ठूलो बनेर कुरा गर्नुपर्ने स्वभाव उत्पन्न हुन थाल्यो उसको । उ जस्तो जान्ने सुन्ने

कोही नभएको जस्तै भान पर्न थाल्यो: उसलाई । तैपनि उसलाई एउटा दुखले सतायो । सारा देशले प्रशंसा गरेतापनि उसको आफ्नै बुबाले भने उसको कविताको निन्दा गरी विरोध गर्दो रहेछ । उसको कवितालाई र उ आफैलाई पनि आफ्नै बुबाले प्रशंसा नगरेको कारणले उसलाई उसको बुबा देखेर खूब रीस उठेको रहेछ । रीस मात्र उठेको होइन उसले आफ्नो बुबालाई मार्ने समेत विचार गरेको रहेछ । उसले आफ्नो आमालाई पनि भन्यो— “शारा देशले मलाई प्रशंसा गर्छ । तर बुबाले मात्रै मलाई विरोध गरिराखेको छ ।”

यो कुरा सुनी आमाचाहिंलाई पनि चित्त दुख्यो । एकदिन आफ्ना श्रीमान्लाई श्रीमतीले सोधिहालिन्— “छोराको कवितालाई किन विरोध गर्नुहुन्छ ? सबैले प्रशंसा गरिरहेका छन् । तपाईंले मात्रै विरोध गर्नुभयो ।”

कविको बुबाले भने— “के कुरा गर्दैछौ ? तिम्रो मात्र छोरा हो र ? मेरो पनि छोरो हो नि । तिम्रीलाई जति माया लाग्छ मलाई पनि छोरो प्रति त्यति नै माया लाग्छ । मैले पनि छोरोलाई अरुले जस्तै प्रशंसा गरी हिंड्यो भने उसको अभिमान र अहंकार बढेर उ पागल बन्न वेर लाग्दैन । अहिले त छोराको खुट्टाले भुईंमा टेक्न छोडि सक्यो । यस्तो पनि ताल हो ? उसले आफैलाई ठूलो मान्छे ठानीसक्यो । मैले त उ यस्तै बेहोशीले विभिन्न भनेर उसको विरोध गरिराखेको छु । उसलाई मन नपरेर विरोध गरिराखेको हो र ?”

आफ्नो बुबालाई चक्कु प्रहार गरी हत्या गर्ने विचारले आइरहेको छोरोले आमा बुबाको कुराकानी सुनिरह्यो । बुबाले उसलाई भित्री हृदयदेखि माया गरेको, मायाको वसमा परेर नै विरोध गरिरहेको कुरा सुनेपछि कविको मन पगिलयो । होश जाग्यो । सत्य कुरो बुझ्यो । आफ्नो हातको चक्कु फालेर बुबा समक्ष क्षमा माग्दै भने— “बुबा ! म भन्दै खाल्डोमा खस्न लागेको । मानिस नबनी राक्षस बन्न लागेको । अब म मानिस नै बनें । बुबाले मलाई बचाइ दिनुभयो ।”

यो घटनाले भनिरहेको छ, मैत्री चित्तले विरोध गरेर पनि कल्याण र हित नै हुँदो रहेछ । -(बौद्ध प्रतिपदा)

मैत्री भावना

बौद्ध साहित्यमा चित्त बलियो पार्नको लागि भावनाक्रम भन्ने थुप्रै विधिहरू उल्लेख गरिएका छन् । ती भावनाक्रमहरू मध्ये मैत्री भावना पनि एक हो । बाँदर जस्तो चञ्चल हाम्रो चित्तलाई वसमा राख्ने अभ्यास क्रमलाई नै भावना भनिन्छ । हाम्रो मनमा लुकिराखेका द्वेष भावलाई नाश पार्ने उपायलाई मैत्री भावना भनिन्छ । मैत्री भनेको सबैलाई मित्र थान्ने तालिम हो ।

मैत्री भावना गर्दा पहिला आफूलाई मैत्री राखिन्छ । उदाहरणको लागि - पहिला आफू वैरी (शत्रु) नभएको, शत्रु बनाउने काम नगर्ने व्यक्ति बन्न सकोस्, द्वेष भाव नभएको व्यक्ति बन्न सकोस्, निरोगी हुन सकोस्, सुखी बन्न सकोस् आदि भनी भित्री हृदय देखि कामना गरिन्छ ।

त्यस पछि आफूजस्तै अरु पनि शत्रु नभएको, शत्रु बन्ने द्वेषपूर्ण कार्य नगर्ने व्यक्ति बनोस्, निरोगी होस्, सुखी होस् आदि भन्दै भित्री हृदय देखि कामना गरिन्छ । यसरी मुखले जप गरे जस्तै मैत्री पूर्वक काम पनि गर्नु पर्दछ ।

मैत्री भावना गर्ने व्यक्तिहरूले थाहा पाइ राख्नु पर्ने तत्त्वहरू यसरी छन् ।

- १) मैत्री भावना गर्दा आफूलाई मन नपर्ने व्यक्तिहरू, शत्रुहरू, आफूलाई असाध्य मन पर्ने व्यक्तिहरू र मध्यस्थ व्यक्तिहरू आदि गरी जम्मा ४ वर्गका व्यक्तिहरूलाई सबभन्दा पहिला सम्झन हुँदैन अर्थात् यिनीहरूलाई मैत्री राख्नु हुँदैन ।
- २) श्रीमान् भए आफ्नी श्रीमती प्रति र श्रीमती भए आफ्ना श्रीमान् प्रति पहिला मैत्री राख्न हुँदैन । मरिसकेका व्यक्तिलाई मैत्री राख्दा पनि कुनै फाइदा हुँदैन ।
- ३) आफू भन्दा माथिल्लो तहका गुरु वा आफू समानका व्यक्तिलाई छानेर सर्वप्रथम उहाँहरूलाई मैत्री भावना गर्नु पर्दछ ।
- ४) त्यसपछि आफूलाई मनपर्ने व्यक्तिहरू छानी उनीहरूलाई मैत्री भावना राख्न सक्नुपर्छ । अनि पछि मध्यस्थ व्यक्तिहरूलाई र त्यसपछि मात्र विरोधीहरूलाई मैत्री भावना गर्न सक्नु पर्छ ।

यो बौद्ध साहित्यमा देखाइएको मैत्री भावनाको विधि भयो । यहाँ सुनसान जंगलमा गई मैत्री भावना गर्नु पर्ने कुरो होइन । मानिसहरूसंग भएका ईर्ष्या, अभिमान, कंजूसपन आदि दुर्गुणहरू हटाउनका लागि जहाँ बसेर भावना गरे पनि हुन्छ । रीसलाई सखाप पार्न सक्नु नै मैत्री भावना हो ।

सधैं मैत्री भावना अभ्यास गरियो भने मैत्री चित्त बलियो हुँदै आउँछ । अनि गरिब व्यक्तिहरू देख्ने वित्तिकै माया जाग्नेछ । उनीहरूलाई उपकार गर्ने विचार जाग्नेछ । उनीहरूको दुःख हटाउने कोशिस गर्नेछ । सुखी व्यक्तिहरू देखेर खुशी हुने बानी पर्नेछ ।

यसरी अभ्यास गर्दै लग्यो भने सानो सानो कुरामा पनि रिसाउने, भर्कने, अरुको राम्रो र सफल भएको देखी चित्त थाम्न नसक्ने बानी (ईर्ष्या), बदला लिने द्वेषभाव, आफूले गलत काम गरी पश्चाताप गर्ने स्वभाव आदि सबै दुर्गुणहरू हटेर जानेछ । त्यति मात्र होइन नचाहिंदा निन्दा चर्चा गर्ने बानीहरू पनि हटेर जानेछन् ।

क्रमशः

कोदालीको लोभै गजब

■ भिक्षु संघरक्षित

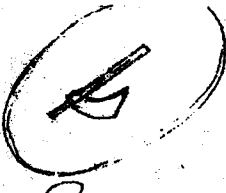
पहिला पहिला एकजना सानै गरीब किसान थियो । उसँग खानलाई, लाउनलाई, बस्नलाई कुनै पनि कुराको सुविधा थिएन । धनसम्पत्तिको नाममा उसँग कोदालि एउटामात्र थियो । त्यसैबाट खेतमा काम गरी जसो तसो आफ्नो जीविका गरिराखेको थियो ।

बिहान खायो, दिउँसो के खाउँ भन्ने पीर । दिउँसो खायो, राती खान पाउने हो कि होइन भन्ने चिन्ता । फेरि राती खान पाइहालेमा पनि भोलि हातमुख जोर्न पाइने हो कि होइन भन्ने पीर । यस्तो दरिद्र र गरीब जिन्दगी बाँच्न बाध्य भयो— उसलाई । आखिर गरीब नै त पयो ।

यस्तो जीवनदेखि दुःखित त्यो किसानले एक दिन विचार गर्‍यो, 'अभावै अभावको गरीबीमा दुःख र कष्ट सहेर के बाँचिराख्नु ? पेट एउटा पाल्न पनि दिनभरि पसिना बगाएर भ्याईनभ्याई छ । एक जोर राम्रो लुगा कहिल्यै लाउन पाउँदिन । बस्ने छाप्रोको त के कुरा । यस्तो जिन्दगी पनि जिन्दगी हो र ?'

निराश भएको किसानले अझ सोचन थाल्यो, 'पेट एउटा पाल्न अनि एक निन्द्रा सुत्न पनि यति धेरै गाह्रो । बरु यो भन्दा राम्रो त सन्यासी बन्नुमा नै छ । अरूको घर-दैलोमा मागी-मागी भए पनि पेट भर्न त सकिहालिन्छ नि ।'

विचार गर्दागर्दै उसले सन्यासी बन्ने नै निर्णय गर्‍यो । उसको सम्पत्तिको नाममा भएको कोदाली एउटालाई एक ठाउँमा सुटुक्क

लुकायो । अनि ऊ सरासर हिमालयतिर लाग्यो - ऋषी बन्न भनेर ।

ऊ ऋषी पनि बन्यो । ऋषी भएर गर्नुपर्ने आचरण र व्यवहार गरेर बस्न थाल्यो । खानको लागि अरूको घरमा भिक्षा मागेर वा जंगलमा भएका फलफूल कन्दमूलबाट पेट भर्न थाल्यो ।

समय बित्दै गयो । जब वर्षात्काल शुरू भयो, खेतमा काम गर्ने समय भयो, तब त्यो ऋषीलाई घरमा हुँदाको कोदाली याद आयो । आफूले लुकाएर ल्याएको कोदालीमात्र सम्भेर उसले विचार गर्‍यो, 'आ...., ऋषी भएर अरूको घरदैलोमा भिक्षा मागेर खानु पनि सजिलो रहेनछ । कहिले कस्तो कहिले कस्तो । फेरि खुशीले दिए पनि कोहीले गालि पनि गर्छन् । बरु.....'

उसले मनलाई परिवर्तन गर्दै विचार गर्न थाल्यो, '.....बरु म गृहस्थीमा फर्कनु नै राम्रो होला । मेरो कोदाली छँदैछ । त्यसैबाट काम गरेर बाँच्न त सकिहाल्छ नि । हो, म घरमै फर्कन्छु ।'

ऊ ऋषीभाव छोडेर घरमा फर्क्यो । आफूले लुकाएर राखेको कोदाली फिर्क्यो । अनि त्यसले अरूको खेतमा काम गर्दै जीविका गर्न थाल्यो ।

केही दिन राम्रै लागे पनि उसलाई आफ्नो जिन्दगीदेखि नरमाइलो लाग्यो । आफ्नो कडा परिश्रमबाट पनि एउटा पेटको नोकर बन्नुसिवाए केही भएन । बरु ऋषी भएर जानुमा नै ठिक लाग्यो । ऊ फेरि आफ्नो कोदालीलाई लुकाएर ऋषी बन्न गयो ।

ऋषी भएर पनि धेरै समयसम्म ऊ खुशी हुन सकेन । फेरि आफूले लुकाएर आएको कोदाली फिर्क्यो सम्भन थाल्यो । त्यही कोदालीको मायामा ऊ फेरि घरमा फर्क्यो । अनि अरूको खेतमा काम गरेर खान थाल्यो ।

घरमा पनि ऊ धेरै समय मनलाई आनन्द पारेर बस्न सकेन । घरको जिन्दगी दुखद् र झन्झटले भरिएको जस्तो लाग्यो । ऊ फेरि ऋषी भएर नै गयो ।

छ पटकसम्म त ऊ यसरी नै ऋषी बन्ने र फर्कने

क्रम चलिरह्यो । सातौ पटकमा पनि उसलाई घरमा बस्न मन लागेन । जतिसुकै काम गरे पनि खानमा मात्र ठिक्क हुने र फेरि अर्कोपल्ट के खाउँ, के लाउँ हुने । ऊ अब पनि ऋषी भएर नै जाने विचार गर्‍यो ।

यसपल्ट ऊ नफर्किने गरी ऋषी बन्ने विचार गर्‍यो । उसले आफू बारम्बार ऋषी भएर पनि गृहस्थीमा फर्कन परेको कारणलाई विचार गर्‍यो । उसले आफूसँग भएको कोदाली सम्भेर नै घर फर्कनु परेको कारण जान्यो । अनि त्यो कोदालीलाई नै पहिला पूरै छोड्ने विचार गर्‍यो ।

कोदाली छोड्न उसलाई धेरै गाह्रो भयो । अरू कसैलाई दिऊँ भने फेरि आएर माग्न आउन के बेर ? कहीं लुकाऊँ भने खोज्न आउने त भइहाल्यो । के गरूँ, के गरूँ ? धेरै विचार गरेर अन्तमा उसले कोदालीलाई नदेखिने गरी ठूलो खोलामा फाल्ने विचार गर्‍यो ।

कोदाली लिएर ऊ खोलामा पुग्यो । त्यहाँ पनि फालेको ठाउँ देखेमा फेरि खोज्न आउने संभावना देख्यो । तसर्थ उसले कोदालीलाई बेसरी डोरीले बाँध्‍यो । अनि आँखा चिम्नेलर फन्फन्ति घुमाउँदै ठूलो खोलाको घुम्तिमा फालिदियो । केही समयपछिमात्र उसले आँखा खोल्‍यो । उसले अब त्यहाँ खोलाको हलचलसमेत देखेन ।

कोदालीलाई त्याग्न सकेकोमा ऊ धेरै खुशी भयो । मनभित्रको लोभलाई जित्न सकेकोमा ऊ सानै रमायो ।

अनि हर्षले ठूलो स्वरमा कराउन थाल्यो- “मैले जितें, मैले जितें ।”

त्यही समयमा त्यस देशको राजा त्यसै बाटोबाट जाँदै थिए । उनी आफ्ना शत्रुलाई लडाईंमा जितेर राजदरबारतिर फर्कदै थिए । अचानक कोही जोडले ‘मैले जितें...’ भनेर चिच्याएको आवाज सुनेर उनी त तर्सिए । हतपत्त आफ्ना मन्त्रिहरूलाई, सेना तथा गुप्तचरहरूलाई यथाहाल बुझ्न ठाउँ-ठाउँमा खटाइदिए । राजा स्वयं त्यो मान्छेकहाँ गए ।

त्यो मान्छेको नजिक पुगेर राजाले सोधे- “हे पुरुष, मैले त शत्रुलाई जितेर आएँ तर तिमी यहाँ ‘मैले जितें...’ भनेर चिच्याउँदै छौ । तिमीले कसलाई जित्यौ ? के जित्यौ ?”

त्यो मान्छेले जवाफ दियो- “भो महाराज, सयौं लडाईं लडेर जित्नु पनि वास्तविक- जित्नु त होइन रहेछ । बरु मान्छेभित्र लुकेर रहेको लोभलाई जित्न गाह्रो छ । आज मैले आफ्नो लोभलाई जितेको छु । त्यसैले म त्यसरी ‘मैले जितें.....’ भनी चिच्याएको छु ।”

उसको कुरा सुनेर राजाले सन्तोषको श्वास फेरे । ऊ ढुक्क भयो । अनि उसको कुरामा प्रसन्न पनि भयो । पछि राजा पनि त्यही मान्छेको शिष्य बनेर हिँड्यो ।

यता त्यो मान्छेले कोदालीलाई छोडेर ऋषी हुन गयो । यसपाली ऊ कोदालीलाई सम्भेर फर्केन । बरु ऋषीचर्या तथा तपस्या गरेर पछि ठूलो ध्यान-ज्ञान पनि प्राप्त गर्‍यो । ऊ आनन्दले आफ्नो जीवन बिताई आफ्नो कर्मअनुसार परलोक भएर गयो । ■

मानव स्वभाव-३

लेखक- भिक्षुणी धम्मवती

शासनप्रबन्ध-धम्मचरित्र, अंगभूता गन्धर्वक पण्डित

अनुवादक- भद्ररत्न मानन्धर

प्राणीहरूको ६ वटा गति

(विभिन्न मानिसको विभिन्न स्वभाव हामीले देख्छौं । ती स्वभाव हनुमा उसको पूर्वजन्मको पनि कारण हुने गरेको कुरा धर्मशास्त्रहरूमा उल्लेख भएका छन् । ती मध्ये विभिन्न गतिबाट आउने मानिसको विभिन्न स्वभावबारे सञ्चित वर्णन तल दिइएको छ ।- अनु०)

प्रेत योनिबाट आउनेको स्वभाव

प्रेत योनिबाट आउने व्यक्तिमा संकूचितपना र इर्ष्यालु स्वभाव देखिन्छ । धर्म कथा श्रवणले यस्ता स्वभावलाई सुधारन सकिन्छ । त्यस्तै यस्तो स्वभाव देखेमा आलोचना गर्ने असल साथीहरूबाट पनि मद्दत मिल्दछ । स्वयं आफूले पनि आफूसँग भएका संकूचितपना र इर्ष्यालु स्वभावलाई जानेर हटाउन सकिएन भने पुनः प्रेतयोनि मै जान सकिन्छ । त्यसकारण यस्ता स्वभावलाई निर्मूल पार्न केवल पूजा आज्ञा मात्र गरेर हुँदैन । धर्म कर्म र धर्म श्रवणले यस्ता स्वभावमा सुधार गर्नु पर्छ भन्ने मात्र सिकाउँछ, गर्न त आफैले पर्छ । यहाँनिर एउटा कथा उल्लेख गर्नु प्रासङ्गिक देखिन्छ ।

गौतम बुद्धको समयमा अनाथपिण्डक भन्ने एकजना साहू महाजन थिए । बुद्धलाई आवश्यक पर्ने सारा वस्तु पुऱ्याउने हुनाले उनीलाई बुद्धका मुख्य दाता पनि भनिन्थ्यो । असर्पि ओछ्याएर जग्गा किनी त्यसमा भव्य विहार 'जेतवन विहार' बनाई दान दिने पनि उनै थिए । बुद्ध र भिक्षुहरूको मात्र उनी सेवक थिएनन् अपितु श्रावस्ती निवासी अनाथजन सबैलाई दैनिक रूपमा खाना खुवाउँथे । अनाथहरूलाई खुवाउने हुनाले उनको नाम अनाथपिण्डक रहन गएको थियो ।

नगरभरिका अनाथहरूलाई खाना खुवाउनु पर्ने भएकोले उनले चार पांचजना समर्थवान भान्छेहरू पालिराखेका थिए । तिनीहरूमध्ये एकजना प्रेतलोकबाट आएका रहेछन् । उसले कामगर्दा कहिल्यै पनि जस लिन सक्दैनथ्यो र मन कहिल्यै आनन्दित हुँदैनथ्यो । अरूहरूचाहिँ मनुष्ययोनिबाटै आएका हुनाले जुनसुकै काम पनि मन लगाई गर्दथे । उनीहरूको सोचाई थियो- हामीसँग धन छैन । साहूसँग प्रशस्त धन भए जस्तै हामीलाई काममा पनि लगाएर अनाथहरूलाई खाना पनि खुवाएर राम्रो काम गर्दैछन् । हामी आफूसँग धन नै नभए पनि खाना पकाउने काममा मन लगाएर लागिरह्यौं र ती अनाथहरूले तृप्त हुने गरी खान पाइरहेछन् भनी प्रशन्न भइरहन्थे । यस्तो प्रशन्न अवस्थालाई मुदिता चित्त भन्दछन् । तर त्यो एकजना, जो प्रेतलोकबाट आएको थियो, ऊ भने कति पनि प्रशन्न थिएन । उसको सोचाई थियो- यति ठूलो भाँडोमा सकिनसकि भात पकाएपछि

मात्र मैले एक छाक खान पाउँछु । तर यी भान्छेहरूचाहिँ खुरूखुरू आउँछन्, भात माग्छन् र खान्छन्, केही काम गर्नु पर्दैन । यस्तो सोचेर ऊ आफ्नो मन भारी पर्दथ्यो र संकूचित भई ईर्ष्यालु भई रहन्थ्यो । भात पकाउने आफ्नो पालोमा साहूसाहूनी अगाडि नहुँदा माग्नेहरूलाई हप्काएर पठाउँथ्यो, ताकि तिनीहरू फेरि नआउने र भात पकाउने नपरोस् भन्ने उसको विचार थियो ।

अनाथपिण्डक साहू भने अशक्त, गरीब, अनाथहरू भोकै नपर्नु भन्ने विचारले भान्छेहरू राखेर भोजनदान दिन्थे । तर त्यो प्रेतलोकबाट आउने व्यक्ति भने तिनीहरूलाई भोजन नदिइकन हप्काएर पठाउने हुनाले धेरै अनाथ माग्नेहरू भोकै पर्दथे । भान्छे भइकन असल साहूको सङ्गत गरे पनि र बुद्धको दर्शन गर्न पाए पनि त्यो व्यक्तिले आफ्नो खराब बानी सुधारन सकेन । असल बानी आफूमा ल्याउन नसक्दा ऊ मृत्युपछि पुनः प्रेतलोक मै सुचिमुख (एकदम सानो मुख भएको) प्रेत हुन पुग्यो । यस्तो प्रेतको मुख एकदमै सानो हुने तर पेट भने घ्याम्पो जत्रै ठूलो हुने गर्छ । सानो मुख भएको कारण धेरै खान नसक्ने र ठूलो पेट भएको कारण कहिल्यै तृप्त नहुने हुँदा ती प्रेतहरू जहिले पनि क्षुधागिनले पिडीत भइरहन्थे । तसर्थ धर्मकथा श्रवण गर्दैमा, धर्मकार्य गर्दैमा, असल मित्रको सङ्गत हुँदैमा हाम्रो गति सप्रिने होइन । असल कुरा सुनै भै आफ्नो नराम्रो र खराब स्वभावलाई हटाइ राम्रो र असल स्वभाव अपनाएपछि मात्र गति सप्रिन्छ । मृत्यु उपरान्त सुगति मिल्दछ । यी कुराहरूलाई राम्ररी मनन गर्नु पर्दछ ।

पशु योनिबाट आउनेको स्वभाव

तिर्यक योनि अथवा पशु योनिबाट आउनेहरूमा आहार, निद्रा र मैथुन यी तीन किसिमको स्वभाव देखिन्छ । तिनीहरू मीठो मीठो खान, नृत्य हेर्नमा मज्जा मान्दछन्, प्रेम गीतहरू सुन्न रुचाउँछन् । आफ्नो अधिनमा नरहेको र अनित्य स्वभावको शरीरलाई पनि त्यसको स्वभाव नदेखि शरीर श्रृङ्गारतर्फ मोहित भएर बिलासी जीवन रुचाउने हुन्छन् । धर्म कार्य गर्नु वा धर्मात्मा बन्ने तर्फ बिल्कुलै लाग्दैनन् । यस्तै चरित्रलाई अङ्कित गर्दै रहेमा फेरि पशु योनि मै जान्दछ । तसर्थ पशुगतिबाट बच्ने इच्छा गर्नेहरूले पहिले आफ्नो खराब स्वभावलाई

आफैले असल स्वभावमा परिणत गर्नुपर्दछ । आफैले नगरी कदापि हुन्न, स्वयं बुद्धले पनि बचाउन सक्नु हुन्न । उहाँले सुगतिको मार्ग मात्रै देखाउन सक्नु हुन्छ, हिंडन त आफै पर्दछ । तर कथा अलि लामै भएकोले चाहिने जतिमात्र प्रस्तुत गरिँछु ।

धेरै अगाडिको कुरा हो, मचल भन्ने ठूलो गाउँमा मघ भन्ने एक धर्मात्मा थिए । युवावस्था भएपछि उसको आमाबाबुले राम्रै सुवतीसित उसको विवाह गरिदिए । पछि अरू तीनवटा स्वास्नी पनि ल्याए । क्रमशः ऊ बुढो हुँदै गयो । आफ्नो शरीरको परिवर्तन स्वभाव आफैले चाल पाएर त्यो परिवर्तन स्वभाव आफ्नो बशभन्दा बाहिरको कुरा हो भन्ने पनि जाने । तत्पश्चात ऊ एकजना ऋषिकहाँ गई धर्म श्रवण गर्न हिंडे ।

त्यतिबेला त्यो ऋषिले मनुष्य देह त्यागिकसेपछि इन्द्र बन्न जाने नियम र उपदेश बताउनु हुन्थ्यो । त्यहि उपदेश सुनेर उक्त मघले पञ्चशील पालन गरी आफ्नो गाउँको पाटी पौवा जिर्णोद्वार गरे; पर्ती जमीनमा बगैँचा, पोखरी बनाए; बृक्षारोपण आदि गरेर धर्मकार्य गर्दै रहे । उसका चारवटी स्वास्नी मध्ये सुधम्मा, सुचिता र सुनन्दा भन्ने स्वास्नीहरूले लोग्नेको धर्मकार्यमा सबदो सहयोग गरी आफूहरू पनि धर्मात्मा बने । तर कान्छी सुजाता चाहिँ अर्कै स्वभावकी थिई । तिनी पशुजातिबाट मनुष्य हुन आएको हुँदा जहिले पनि तरुणी स्वभाव देखाएर शरीरको अनित्य स्वभावलाई वास्ता नगर्ने मात्र होइन सधैं नृत्य हेर्ने, मोजमज्जामा रमाउने, गीत सङ्गीत मै मात्र भुल्ने र लोग्नेलाई आफू कहाँ मात्रै राख्न मनपराउँथी । मृत्युपश्चात तिनी पछ्याडि इलाकामा बकुल्लो भएर जन्मन पुगेको कुरा यस कथामा हामी पाउँछौं ।

धर्मकार्यबाट आ-आफ्ना नराम्रा र खराब स्वभाव हटाउनु पर्दछ । निष्कलङ्क र निर्विवाद रूपमा जीवन जिउनु नै धार्मिक जीवन कहलाइन्छ । धर्म श्रवणबाट संकूचित भावना हटाई असल मानिस बन्न सघाउँछ । देउता ढोग्दैमा, पूजाआजा गर्दैमा, देव नाम स्मरण गर्दैमा गति सप्रिदैन, दुःख मेदिदैन । काम र कुरा असल भएमा मात्र जीवन सफल हुन्छ र गर्ति पनि सप्रिन्छ भन्ने यथार्थ बुझ्नु जरूरी छ ।

मनुष्य योनिबाट आउनेको स्वभाव

मनुष्य योनिबाट पुनः मनुष्य भई जन्मन व्यक्तिसँग दयामाया र धार्मिक स्वभावको लक्षण देखिन्छ । स्वार्थीभाव तुलनात्मक रूपमा कम मात्र देखिन्छ । समय समयमा नृत्य आदिमा रमाए तापनि, श्रृङ्गार गर्नमा व्यस्त भए तापनि, मोजमज्जामा डुबे तापनि पर उपकार धर्ममा पनि

त्यत्तिकै लागेका हुन्छन् । धार्मिक जीवन जिउनु नै दुःख मुक्तिको लागि हो । मनुष्य गतिबाट पुनः मनुष्य नै हुनको लागि हो । बुद्धको शिक्षा अनुसार मानिसलाई मानिस बनाउनु नै धर्मको नियम हो, नामले मात्र बौद्ध हुनको लागि होइन ।

मानिस स्वभावैले अति व्यस्त प्राणी हुन्; कमाउनमा, मोजमज्जा गर्नमा, पञ्चकाम सुखमा तल्लीन हुनमा उसको मन अति नै द्रुतगतिमा लाग्छ । त्यसकारण उसमा धर्म चित्त उत्पन्न गराउन अष्टमी, 'गर्मा, औसी, संक्रान्ति आदि जस्ता अनेक तिथी पर्व बनाएर धर्म गर्ने दिनको रूपमा छुट्याई राखेको हो । धर्मकर्ममा, मन जाने र स्वभाव असल हुने व्यक्ति मोजमज्जामा लागे तापनि त्यसमा आसक्त हुँदैनन्, धार्मिक जीवन जिउँछन्, स्वभावैले धर्मात्मा देखिन्छन् ।

स्पष्टिकरणको लागि हामी बर्माभा रहँदा घटेको एक घटना प्रस्तुत छ ।

बर्माभा अध्ययन गर्न जाँदा सयौं अनगारिकाहरू (भिक्षुणीहरू) भएको विहारमा हामी बसेका थियौं । तिनीहरू मध्ये एकजना हाम्रो साथी थिई । तिनी पढाईमा अलि कमजोर थिई । तर मनचाहिँ असाध्यै असल थियो । पढ्नलाई चाहिने खर्च जुटाउन नसक्नेहरूलाई तिनीले दाता खोजि दिने आदि सहयोग गर्थी । एकदिन तिनीले आफ्नो पूर्वजन्मको बारे हामीलाई सुनाइन्— "पूर्वजन्ममा म एक घनाढ्य साहूको एकलो छोरो थिएँ, तर म भिक्षु बन्न गएँ । त्यतिबेला म साहूको छोरो हुँ भन्ने घमण्डले पढ्नमा, धर्म सिक्नमा पटकै ध्यान दिन्थेँ । विपस्सना ध्यान भावना पनि नगरी बस्थेँ । त्यसैको फलस्वरूप यो जन्ममा मैले जतिसुकै मिहेनत गरेपनि तिनीहरूले जस्तो पढ्न र सिक्न नसक्ने भइरहेकी छु ।" त्यसकारण पढ्ने, सिक्ने भनेको बुढेसकालमै भए पनि गर्नुपर्छ । यस जन्ममा सिक्न सकेमा अरू जन्ममा पनि त्यसको संस्कार बन्नेछ, शीघ्र सिक्न र जान्न सफल होइने छ । यस घटनाले प्रष्ट पाछै मनुष्य योनिबाट पुनः मनुष्य भएको व्यक्तिसँग दयामायाको भाव रहन्छ र अरूको अहित देख्न नसक्ने हुन्छ ।

देव योनिबाट आउनेको स्वभाव

देवलोकबाट आउने व्यक्ति मनुष्यलोकको पञ्चकाम गुण सुख र मोजमज्जासँग त्यत्ति रमाउँदैनन् । किनकि ती सुख देवलोकको भन्दा अत्यन्तै कम स्तरको हुन्छ । त्यसकारण ती सुखमा उसको मन आसक्त हुँदैन । धर्म कार्यमा रमाउने र धर्मात्मा भइ बस्ने उसको स्वभाव हुन्छ । यस्तो गुणले गर्दा ऊ मृत्युपश्चात पुनः देवलोक वा मनुष्यलोक मै जान्छ ।

जान्छ । नराम्रो सङ्गतले असल स्वभाव भएकोलाई पनि खराब पार्न सक्छ र राम्रो सङ्गतले खराब गतिबाट आउनेलाई पनि असल बनाउन सक्छ । आनन्दमय जीवन बिताउने इच्छा छ भने खराब व्यक्तिको सङ्गत नगर्नु, बुद्धिमान असल व्यक्तिको सङ्गत गर्नु भन्ने बुद्धको उपदेश यहाँनै स्मरणीय हुन आउँछ । एउटा उदाहरण—मालाभारि भन्ने एक देवपुत्र थियो । उनको चाकडि गर्ने र सेवा टहल गर्ने थुप्रै अप्सराहरू थिए । एकदिन आफ्ना मुख्य रानी सहित ती अप्सराहरूसँग उद्यानमा रसरङ्कालागि गए । तर त्यहाँ आफूलाई वास्तै नगरी अरू अप्सराहरूसँग मात्र उनी व्यस्त भएको देखी मुख्य रानी चाहिँ अत्यन्तै क्रोधित भइन् । देव काम अति नै सूक्ष्म हुने हुँदा क्रोध गर्ना साथ मृत्यु हुन्थ्यो । त्यो रानीको पनि मृत्यु भए र अनुष्यलोकमा जन्म लिए । देवलोकबाट आएको हुनाले तिनी मनुष्यलोकको पञ्चकाम सुखमा त्यस्तिको डुबेन । विवाहपछि तीन सन्तान भए तापनि पुण्यकर्म गरेको कारण मृत्युपश्चात पुनः देवलोकमै उत्पन्न भए ।

ब्रह्मलोकबाट आउनेको स्वभाव

ब्रह्मलोकबाट आउने व्यक्तिसँग भ्रम विशेष स्वभाव देखिन्छ । उक्त व्यक्ति सदा हँसिलो हुन्छ । सबैसँग मैत्रीपूर्ण व्यवहार गर्ने उसको बानी हुन्छ । ऊसँग तृष्णायुक्त अन्धप्रेम हुँदैन । वास्तवमा जुनसुकै कुरा पनि सिकाएपछि मात्र सिकिने मानव स्वभाव हुन्छ । तर कामतृष्णामा भुलन कसैले सिकाउनु पर्दैन आफैँ सिकिन्छ । ब्रह्मलोकबाट आउने व्यक्ति यसकुरामा अपवाद रहन्छ, याने कि कामतृष्णामा भुलने कुरा जति कसैले सिकाइ दिए मात्र उसले सिक्छ, नत्र त्यो काम उसले जान्दैन अर्थात् त्यसमा रमाउने उसको स्वभाव हुँदैन । एउटा घटना—भद्र र पिपिलायनीको विवाह हुन्छ । तर दुबैजना ब्रह्मलोकबाट आएको हुनाले उनीहरूमा सम्भोगको इच्छा मात्र होइन काम वासना पनि रतिभर थिएन । त्यसको कारण हो—ब्रह्मलोकमा स्त्री पुरुष भन्ने विभेद हुँदैन, तसर्थ कामतृष्णा पनि हुँदैन । केवल कल्याणमित्र साथीहरूको जस्तो मात्र प्रेम हुन्छ । त्यस्तो ठाउँबाट मनुष्यलोकमा आउँदा त्यही पुरानै संस्कार बाकि रहने हुनाले स्त्री पुरुषले एक आपसलाई मित्रको रूपमा मात्र हेर्ने गर्दछ । त्यसकारण भद्र र पिपिलायनी विवाह पश्चात पनि एक आपसलाई मित्रको रूपमा मात्र व्यवहार गरी आमाबाबुको देहावसानपछि गृहत्याग गरी भिक्षु-भिक्षुणी हुन गए । यस्ता घटना त्रिपिटकमा धेरै पाइन्छ ।

माथिका सबै घटनाहरूबाट हामीले के थाहा पाउँछौं भने— हाम्रो चित्त अथवा मन विचित्रको छ । त्यो

एउटा चित्तलाई नियन्त्रणमा राख्न सकेमा यो संसारमा गर्न नसकिने कुनै कार्य हुँदैन । यस कुरालाई स्पष्ट गर्न अभिधर्म अनुसार चित्तको संक्षिप्त व्याख्या प्रस्तुत गर्दछु ।

अभिधर्म अनुसार यस संसारमा संक्षिप्त हिसाबले ८९ र विस्तृत हिसाबले १२१ प्रकारका चित्त हुन्छन् । यहि ८९ अथवा १२१ प्रकारको चित्तको कारणले बनेको कर्म अनुसार प्राणीले ३१ वटा विभिन्न भुवनमा जन्म लिने हुन्छन् । यी ३१ वटा भुवन मध्ये कुनै सुखपूर्ण छन् भने कुनै दुःखपूर्ण पनि छन् । मति राम्रो भएमा गति पनि राम्रो हुन्छ भन्ने बनाई त्यसैले प्रख्यात भएको हो ।

दुःखपूर्ण भुवन चारवटा छन्— नर्क, प्रेत, तिर्यक र असुर । त्यहाँ सुख भनेको प्रायः शून्य हुन्छ र दुःख मात्रै व्याप्त हुन्छ । काय (शरीर), वाक (वचन) र चित्त (मन) अशुद्धि हुनु नै ती गतिमा जन्मनुको प्रमुख कारण हुन् । ती गतिभन्दा माथि मनुष्य गति आउँछ, जहाँ सुखको अलिकति आभास पाउन सकिन्छ ।

मनुष्य गतिभन्दा माथि ६ वटा देवलोक छन्— चतुर्माहाराजिक, त्रायत्रिंश, यामा, तुसिता, निम्माणरति र परनिम्मित वशवर्ति । यी लोकहरूमा सुख धेरै हुन्छन् तर दुःख पनि केही मात्रामा बाकि हुन्छ ।

यसरी ११ वटा लोक (भुवन) हरूमा स्त्री पुरुष भन्ने विभेद हुन्छ, कामतृष्णाले युक्त हुन्छ ।

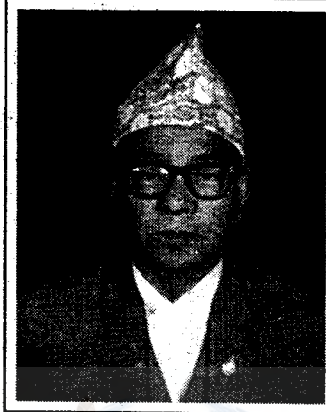
त्यसभन्दा माथि २० वटा ब्रह्मलोक छन् । यी २० वटा मध्ये कुनै कुनैमा नाम (मन=जान्न सक्ने स्वभाव) र रूप (चतुर्माहाभूतबाट निर्मित) दुबै बाकि रहेको हुन्छ । तर स्त्री र पुरुष भन्ने विभेद हुँदैन, तसर्थ त्यस्तो व्यवहार पनि हुँदैन । यिनै २० वटा ब्रह्मलोक मध्ये सबैभन्दा माथि चार वटा अरूप (रूपै नहुने) ब्रह्मलोक छन् । त्यहाँ केवल मनुष्य वा देवलोकमा प्राप्त गरेको पञ्चम ध्यायको बल रहुञ्जेल मनले आनन्दको अनुभव गरिरहन्छ । नाम र रूपलाई पञ्चस्कन्धमा विभक्त गर्दा रूप, वेदना, संज्ञा, संस्कार र विज्ञान हुन आउँछ । यी पाँचवटै स्कन्ध (समूह) ३१ वटै भुवनमा बराबरको हिसाबले हुँदैनन् । कहिँ एकमात्र स्कन्ध हुने भुवन पनि छ, जसलाई एक ओकार भुवन भनिन्छ र यसको नाउँ असञ्जासत्त ब्रह्म भुवन हो, जहाँ रूप स्कन्ध एउटा मात्र हुन्छ ।

त्यस्तै अरूप ब्रह्मलोक चारवटालाई चतु ओकार भुवन भनिन्छ । त्यहाँ वेदना, संज्ञा, संस्कार र विज्ञान गरी चारवटा नाम स्कन्ध मात्र हुन्छन्, रूप स्कन्ध हुँदैन । त्यसपछि २० वटा ब्रह्मलोक मध्ये रूपमात्र हुने असञ्जासत्त ब्रह्मलोक एक र नाम स्कन्धमात्र भएको चार वटा अरूप ब्रह्मलोक छोडि १५ वटा रूपावचर ब्रह्मलोक सहित २६ वटा भुवनमा नाम र रूपका

बौद्ध उपासक कस्ता हुन्छन् ?

■ रीना तुलाधर

भिक्षु, भिक्षुणी, उपासक, उपासिका-यी बुद्ध शासन चलाउने रथका चार पांश्रा हुन् । वास्तवमै उपासक कोलाई भन्ने ? बुद्ध, धर्म, संघमा आस्था राख्ने, अटूट रूपमा पंचशील पालना गर्ने, बुद्ध धर्म चिर स्थायी गर्न सदैव योगदान दिने व्यक्तिलाई उपासक भन्न सकिन्छ । एउटा सच्चा बौद्ध उपासकको नमूना दिनु छ भने हामीले अस्ति २०६३ पुष २५ गते निधन हुनु भएका बौद्ध विद्वान धर्मरत्न शाक्य 'त्रिशूली' लाई देखाउन सक्छौं ।

नेपाल सम्बत १०५१ (वि.सं. १९८७) मा पाटनमा जन्मनु भएका धर्मरत्न शाक्यजुले वास्तवमै एउटा कर्मठ बौद्ध उपासकको जीवन व्यतीत गरेर जानुभयो । गृहस्थ भावमै बसेर प्रव्रजित जीवन सरहको जीविका गर्दै बुद्ध शासनलाई योगदान दिनु भएका उहाँ नेपालमा थेरवाद बुद्ध धर्मको क्षेत्रमा एउटा आधारशीला खम्बा सरह भएर जानु भयो ।

धर्मरत्न शाक्यको बहु आयामिक व्यक्तित्व तर्फ नियालेर हेर्नु भन्ने उहाँलाई हामी साहित्यकार, गीतकार, संगीतकार, कुशल वक्ताको रूपमा चिन्न सक्छौं । अंगुलिमाल, सिद्धार्थयां गृहत्याग, प्रायश्चित्त, विश्वन्तर, महिशासूर वध, हरिशचन्द्र आदि उहाँले लेख्नु भएको लोकप्रिय नाटक हुन् । उपत्यकामा च्यारिटी शोका रूपमा चलीरहेको 'चाण्डालिका', 'अंगुलिमाल' नामक चलचित्रहरूका लेखक पनि उहाँ नै हुनुहुन्छ । गीतकारका रूपमा उहाँ प्रख्यात हुनुहुन्छ, उहाँले, रच्नु भएका अनेकौं ज्ञानमाला भजन गीतले पुष्टि गर्दछ । पाटन क्षेत्रतिर ज्ञानमाला भजनको क्षेत्रमा उहाँ अति लोकप्रिय भएर जानुभयो । उहाँ एक वाद्यगुरु हुन् । नेपालको परम्परागत वाजाको ज्ञाता भएर नैवार समुदायमा विद्यमान दाफा भजन गीत, त्यसको पाण्डुलिपि अव्यवस्थित भएकोमा चिन्ता लिई त्यसको छुट्टै पुस्तक प्रकाशन गरी यस क्षेत्रतिर योगदान दिनु भएका धर्मरत्न शाक्य संगीतकार पनि हुन् । हामी सानै अवस्थामा धर्मकीर्ति विहारमा हामीलाई उहाँले

सिकाउनु भएका अति राम्रो राम्रो बौद्ध गीतहरू अझै सम्म याद छ । उहाँले सिकाएर हामीले गाउने गीतहरू कतिपय धर्मकीर्ति प्रकाशनमा प्रकाशित हुने पुस्तक पुस्तिकाहरूमा अन्तिम पृष्ठतिर छापिएका छन् ।

औपचारिक शिक्षाको अवसरबाट वञ्चित भएर पनि उहाँले घरमै स्व-अध्ययन गरी चाणक्य नीति, अमरकोष, हितोपदेश, गौरवाभाषा साहित्यको अध्ययन गर्नुभयो । पछिबाट

मात्र पाटन स्कूलमा अंग्रेजी पढ्नु भयो । पालि भाषा उहाँले गहन रूपमा सिक्नु भयो । अभिधर्म र बौद्ध परिश्रुति शिक्षा अध्ययन गर्नु भयो । उहाँले पालि भाषा सिक्नु भएर हामीमाथि गुण लगाउनु भएको छ जो उहाँले चरियापिटक, खुद्दक पाठ, उदान, सुत्तनिपात, विमान बत्थु, अंगुत्तर निकाय जस्ता त्रिपिटक अन्तर्गतका अभूष्य ग्रन्थहरू हामीले बुझ्ने भाषामा अनुवाद गरेर जानु भयो । वेफूर्सतकै कारण हामी आफूसँग भएको एउटा किताब पढ्न भ्याउन्नौं । ७७ वर्षको उमेरमा निधन हुनु भएका धर्मरत्न शाक्यजुले प्रकाशित अप्रकाशित गरेर कुण्डै १४० वटा पुस्तक लेखेर जानुभयो । यो उहाँको श्रद्धाबल नै त होला जो त्यतिका पुस्तक लेख्न उहाँलाई फूर्सत भियो ।

जन्मथलो पाटन भएपनि कर्मथलोको रूपमा अधिकांश समय त्रिशूलीमा रहनु भएका उहाँले त्रिशूलीस्थित सुगतपुर विहारको निर्माण तथा स्थापनामा अगुवाइ भूमिका निर्वाह गर्नुभयो । आज त्रिशूली क्षेत्रमा बुद्ध धर्म प्रचारको केन्द्रबिन्दुको रूपमा रहेको सुगतपुर विहार धर्मरत्न शाक्यकै देन भन्नुमा अत्युक्ति नहोला । यो हो उहाँको सच्चा बौद्ध उपासकत्वको नमूना ।

विपस्सना ध्यानका गम्भीर साधकको रूपमा ध्यान अभ्यास गर्दै ध्यान केन्द्रका गतिविधिहरूमा पनि सक्रिय भएर काम गर्नुभयो । आफ्नो जीवनकालमा तीन मटकसम्म प्रव्रजित भएर पवित्र प्रव्रजित जीवन पनि व्यतीत गर्नु

भएको थियो । संसारमा उत्पन्न भएको संस्कार जति अनित्य नश्वर हुन्छ भनीकन प्रमाणित गर्दै उहाँले बुद्धजन्मभूमि लुम्बिनी क्षेत्रमै गएर जीवन त्याग्नु भयो ।

सम्पूर्ण जीवन एक सच्चा बौद्ध उपासकको रूपमा जिउनु भएका धर्मरत्न शाक्यज्यूले धार्मिक क्षेत्रको अलावा सामाजिक क्षेत्रमा पनि योगदान पुऱ्याउनु भएको छ । त्रिशूलीमा २००७ सालमा त्रिशूली हाईस्कूलको स्थापना गरी उक्त स्कूलमा संस्थापक सचिवदेखि लिएर विभिन्न व्यवस्थापन समितिमा रही २५ वर्षसम्म सेवा गरी योगदान दिनु भयो । स्वास्थ्य संस्थाहरू संचालनमा पनि योगदान पुऱ्याउनु भएको छ । जीवनको अन्तिम अवस्थासम्म पनि लुम्बिनी क्षेत्रमा बौद्धको संख्या थोरै र गैर बौद्धको अधिक बाहुल्यता भएकोमा गम्भीर चिन्तन गरी अनुसन्धान गरी राख्नु भएको थियो ।

विभिन्न दृष्टिकोणबाट उहाँको व्यक्तित्वमाथि विचार गर्दा उहाँलाई हामी एक कुशल वक्ताको रूपमा पनि पाउँछौं । वक्तव्य दिनुमा पनि एउटा कला हुन्छ । लामो छोटो होइन ठिक्कको, उपमा सँग सँग, स्पष्ट शब्द, भाषा र स्वरमा, श्रोताको मन जित्न सक्ने पाराले बोल्न जान्नु भनेको एउटा वक्तृत्वकला हो जुन कला धर्मरत्न शाक्यज्यूसँग थियो । धर्मरत्न शाक्यज्यूको प्रवचन सुन्नु भएका धेरैलाई यो थाहा नै होला ।

जीवनको हरेक मोडमा बुद्ध धर्म चिरस्थायी गर्नमै लागी पर्नुभएका शान्त, शीलवान, बौद्ध विद्वान धर्मरत्न शाक्यज्यूको सबभन्दा ठूलो अतुलनीय देन बौद्ध परियत्ति शिक्षा स्थापनामा रहेको छ जुन कुरा हामीले कदापि बिर्सनु हुन्न । पूज्यनीय बुद्धघोष महास्थवीर भन्तेज्यूले २०१८ सालतिर नेपालमा परियत्ति शासन स्थापना गर्ने महान अभियान चलाउनु भयो । पूज्य गुरुसँगै 'काँधमाथि काँध' मिलाएर नेपाल बौद्ध परियत्ति शिक्षा स्थापनामा मद्दत गर्ने व्यक्ति धर्मरत्न शाक्यज्यू नै हुनुहुन्थ्यो ।

एउटा गृहस्था, तीन सन्तानका पिता, एक व्यवसायी बाबुका छोरा भएर गृही कर्तव्य निभाउँदा निभाउँदै पनि मानव कल्याणार्थ बुद्ध शासनमाथि यतिका योगदान पुऱ्याएर जानु भएका धर्मरत्न शाक्य 'त्रिशूली' ज्यूको जीवन शैलीबाट हामीले पनि एक सच्चा बौद्ध उपासक, उपासिका बन्न सिक्नु जाति होला । नाउँमात्रको होइन कामैबाट उपासक, उपासिका बन्न धर्मरत्न शाक्य 'दाई' ले हामीलाई सन्देश छोडेर जानु भएको छ । ■

शुचिणी पुत्रज्या जुगल अग्रवाल

संसारमा उत्पन्न भएका संस्कार जति अनित्य नश्वर हुन्छ भनीकन प्रमाणित गर्दै उहाँले बुद्धजन्मभूमि लुम्बिनी क्षेत्रमै गएर जीवन त्याग्नु भयो ।

सम्पूर्ण जीवन एक सच्चा बौद्ध उपासकको रूपमा जिउनु भएका धर्मरत्न शाक्यज्यूले धार्मिक क्षेत्रको अलावा सामाजिक क्षेत्रमा पनि योगदान पुऱ्याउनु भएको छ । त्रिशूलीमा २००७ सालमा त्रिशूली हाईस्कूलको स्थापना गरी उक्त स्कूलमा संस्थापक सचिवदेखि लिएर विभिन्न व्यवस्थापन समितिमा रही २५ वर्षसम्म सेवा गरी योगदान दिनु भयो । स्वास्थ्य संस्थाहरू संचालनमा पनि योगदान पुऱ्याउनु भएको छ । जीवनको अन्तिम अवस्थासम्म पनि लुम्बिनी क्षेत्रमा बौद्धको संख्या थोरै र गैर बौद्धको अधिक बाहुल्यता भएकोमा गम्भीर चिन्तन गरी अनुसन्धान गरी राख्नु भएको थियो ।

विभिन्न दृष्टिकोणबाट उहाँको व्यक्तित्वमाथि विचार गर्दा उहाँलाई हामी एक कुशल वक्ताको रूपमा पनि पाउँछौं । वक्तव्य दिनुमा पनि एउटा कला हुन्छ । लामो छोटो होइन ठिक्कको, उपमा सँग सँग, स्पष्ट शब्द, भाषा र स्वरमा, श्रोताको मन जित्न सक्ने पाराले बोल्न जान्नु भनेको एउटा वक्तृत्वकला हो जुन कला धर्मरत्न शाक्यज्यूसँग थियो । धर्मरत्न शाक्यज्यूको प्रवचन सुन्नु भएका धेरैलाई यो थाहा नै होला ।

जीवनको हरेक मोडमा बुद्ध धर्म चिरस्थायी गर्नमै लागी पर्नुभएका शान्त, शीलवान, बौद्ध विद्वान धर्मरत्न शाक्यज्यूको सबभन्दा ठूलो अतुलनीय देन बौद्ध परियत्ति शिक्षा स्थापनामा रहेको छ जुन कुरा हामीले कदापि बिर्सनु हुन्न । पूज्यनीय बुद्धघोष महास्थवीर भन्तेज्यूले २०१८ सालतिर नेपालमा परियत्ति शासन स्थापना गर्ने महान अभियान चलाउनु भयो । पूज्य गुरुसँगै 'काँधमाथि काँध' मिलाएर नेपाल बौद्ध परियत्ति शिक्षा स्थापनामा मद्दत गर्ने व्यक्ति धर्मरत्न शाक्यज्यू नै हुनुहुन्थ्यो ।

एउटा गृहस्था, तीन सन्तानका पिता, एक व्यवसायी बाबुका छोरा भएर गृही कर्तव्य निभाउँदा निभाउँदै पनि मानव कल्याणार्थ बुद्ध शासनमाथि यतिका योगदान पुऱ्याएर जानु भएका धर्मरत्न शाक्य 'त्रिशूली' ज्यूको जीवन शैलीबाट हामीले पनि एक सच्चा बौद्ध उपासक, उपासिका बन्न सिक्नु जाति होला । नाउँमात्रको होइन कामैबाट उपासक, उपासिका बन्न धर्मरत्न शाक्य 'दाई' ले हामीलाई सन्देश छोडेर जानु भएको छ । ■

विभिन्न दृष्टिकोणबाट उहाँको व्यक्तित्वमाथि विचार गर्दा उहाँलाई हामी एक कुशल वक्ताको रूपमा पनि पाउँछौं । वक्तव्य दिनुमा पनि एउटा कला हुन्छ । लामो छोटो होइन ठिक्कको, उपमा सँग सँग, स्पष्ट शब्द, भाषा र स्वरमा, श्रोताको मन जित्न सक्ने पाराले बोल्न जान्नु भनेको एउटा वक्तृत्वकला हो जुन कला धर्मरत्न शाक्यज्यूसँग थियो । धर्मरत्न शाक्यज्यूको प्रवचन सुन्नु भएका धेरैलाई यो थाहा नै होला ।

जीवनको हरेक मोडमा बुद्ध धर्म चिरस्थायी गर्नमै लागी पर्नुभएका शान्त, शीलवान, बौद्ध विद्वान धर्मरत्न शाक्यज्यूको सबभन्दा ठूलो अतुलनीय देन बौद्ध परियत्ति शिक्षा स्थापनामा रहेको छ जुन कुरा हामीले कदापि बिर्सनु हुन्न । पूज्यनीय बुद्धघोष महास्थवीर भन्तेज्यूले २०१८ सालतिर नेपालमा परियत्ति शासन स्थापना गर्ने महान अभियान चलाउनु भयो । पूज्य गुरुसँगै 'काँधमाथि काँध' मिलाएर नेपाल बौद्ध परियत्ति शिक्षा स्थापनामा मद्दत गर्ने व्यक्ति धर्मरत्न शाक्यज्यू नै हुनुहुन्थ्यो ।

बहाना गर, मर्म नपार

■ नरेन्द्रनाथ भट्टराई

मनले, वचनले र शरीरले तीन किसिमका हिंसा हुन्छन् । हिंसाको अर्थ शारीरिक रूपमा अरूलाई मारुनुमात्र होइन आफ्नो शरीरलाई मारुनु पनि हिंसा हो । यत्तिमै हिंसा सकिन्न । मनले मारुनु र मरुनु, वचनले मारुनु र मरुनु मात्रमा पनि हिंसा सीमित छैन । मनले वचनले, कायले अर्कालाई र आफूलाई समेत दुःख दिनु, पीडा दिनु, गाली गर्नु, अपमान गर्नु पनि सबै नै हिंसा हुन् ।

कुनै एउटा गाउँको ओहोरदोहोर गर्ने ठाउँको कुनै प्वालभित्र एउटा विषालु र दुष्ट मति भएको सर्प बस्दोरहेछ । त्यसको दूलो नजिकबाट पनि हिँडुल गर्न सबैले छोडिसकेका थिए । एकदिन एकजना महात्मा त्यसै बाटोबाट गाउँ जान लाग्नु हुँदा सर्पले वहाँलाई डस्न अधि बढ्यो । तर महात्माको प्रभावले त्यो शक्तिहीन अणु खडाको खडै भयो । त्यो देखा महात्माले भन्नुभयो, "हे सर्प ! तिमी किन विना कारण मानिसलाई डसेर मार्ने जस्तो कुकृत्य गर्छौ ? यस्तो गर्न छोड, बाँच र बाँचन देऊ" भनी त्यहाँबाट महात्मा बाटो लाग्नुभयो । एक दुई वर्षपछि त्यही बाटोबाट फर्कन लाग्नु हुँदा त्यस्तो अजंगको देख्दै डरलाग्दो सर्प दीनहीनअणु बडो तकलीफले अलि अलि गरेर घिसिरहेको देखेर महात्माले सोध्नुभयो "होइन बाबु ! तिमीलाई के भयो ? किन यसरी दुब्लाएको ?" सर्पले भन्यो, "हजुरले दिएको उपदेश पालन गरेकोले मेरो यो गति भयो ।" कसरी ? भनी महात्माले सोध्नु हुँदा, सर्पले भन्यो, "हजुरले उपदेश

१. योको कुरिपको योको हिंस्रकृत्यमा योको मील कसरी प्रेम हुँदैन । यो त बासनाको वेयमात्र हो, प्रेममात्र हो । सधैं प्रेममा दुई मन हुँदैन एक मात्र हुन्छ ।

२. मैले पनि कोसिस गरेर यो पदमा पुगेँ अब यति गर्न बाँकी अरु उच्च पदमा पुग्ने थिएँ मरुनु र मैले धरबार त्यागेर सन्ध्याकी सरु अब यति गर्न सकेमा महात्मा हुने थिएँ भन्नुमा केही अन्तर छैन ।

३. अहिले जंगलले गरिएको कुनै पनि कार्य चाहे त्यो क्रमिक नै किन तहोस कहिल्यै कसैको पनि पलायन गर्ने वरु हामी नै गर्दौं ।

४. आफ्नै खल्लोमा भएको बस्तु बाहिर अहिले जति सोजे पनि पाइन्छ । यत्तयरी इरजय आश्रममा भैरहेको सत्य (परम अविन्द्य परम मानि परम ज्ञान परमात्मता) लाई अन्धधु जहाँ जतिपुग्ने सोजे पनि पाइन्छ । खल्लोमा हाल हाले बस्तु भिस्छ, आफूभित्र रहे सत्य भिस्छ ।

५. यसरी सदै हुन्छ जति यहीरी प्राणीमा पनि उभिरहेको बरिपर गरिरहेको तर हुन्छ, यसरी परिश्रमील मानिस ससारमा मजारीमा बाँचिरहेको तर यसमा फरक छैन ।

सामर धर्मसम्पत्को दर्शन (चिन्तनकार)

दिएको दिनदेखि मैले मानिसलाई आक्रमण गर्न छोडेँ । बिस्तार बिस्तार केही दिनपछि मानिसहरू मेरो नजिक नजिक आउन थाले । मैले केही गरिनँ । हुँदा हुँदा त मलाई जिस्वयाउने, हुंगाले हान्ने, लहीले घिसार्ने गर्दा गर्दै मेरो यो अवस्था भयो ।" महात्माले हाँस्दै भन्नुभयो- "हे सर्प ! मैले त तिमीलाई मान्छेलाई नडस, नमार पो भनेको थिएँ, मनमानी जे गरे पनि चुप लागिराख त भनेको थिइनेँ । बेकाइदा गर्नेलाई समय र परिस्थिति अनुसार टोकन आँटोको जस्तो अभिनय गरेर तह लगाउनु पनि पर्छ ।"

अर्कालाई नमान्नु, दुःख पीडा नदिनुको साथै आफूलाई पनि नमारुनु र दुःख पीडा नदिनु नै अहिंसा हो । अहिंसक हुनको लागि कहिले काहीं हिंसकजस्तो बहाना पनि गर्नुपर्दछ । अहिंसक बनेर, हिंसाबाट बचन र बचाउनको लागि गरिएका अभिनय हिंसा जस्तो देखिन आए तापनि हिंसा हुँदैन, अहिंसा नै हुन्छ । ■

सञ्चना

धर्मकीर्ति पत्रिकाले २२ वर्ष प्रवेश गरेको उपलक्ष्यमा आठवौँ वैशाख पूर्णिमाको दिन "धर्मकीर्ति रगत अङ्क" प्रकाशन हुने करा सत्य सानकारी गराउँदछौ । यस अङ्कका लागि उपयुक्त लेख, विज्ञापन, शुभकामना आदि उपलब्ध गराउनु भन्ने इच्छा गरि दिनहुँ इच्छुक महानभावका लई हार्दिक अनुरोध गर्दछौ ।

व्यवस्थापक

धर्मकीर्ति पत्रिका

बहु समाजया आह्वान

■ आनन्द सिद्धि तुलाधर

श्रीयः विहारया धर्म समाजया नागया
ममेगु बाहाः कही, देगलय च्चपि बहुत तुमका
मनय धये खं वायेका च्वन
यिपि जिमिगु समाजय च्चपि
बहुतयेथे नये खेसा मखेला
जिमितथे न्हिनिं नकःवपि तुला मबुला
जिपि जक लुधक फुधक नयेदया
मेधाय च्चपि जिमिगु जातिया बहुतये
लुधक फुधक नयेमखेला
जिपि जक लुधक नयाः म्बानाच्वनागुया
छं गु मद्
धये मनय जक खं वायेका च्वना
नगः जक मध्विका च्वना
जिमितथे यिपि नकःबइपि मनूत मद्सा
यिपि गये लुधकी फुधकी
अन्तय नायः क्खुने
मेधाय बाहाः बहुलय च्चपि बहुतयगु निति
छं यायेगु स्वःधित
यिमित आह्वान याताः
छगु वक्तव्य युक्तय तयार यात ।
"छिपिन जिपि नाय च्वनःसा जू
च्वनेगु याय गाक ल्येहीन
छिपि जिमियाय च्वनयाः
जिमित तयेगु भगाइ धकाः
छिपिसं छति हे भन्दा कायेस्वाः
छायधासा
जिपि च्चप्रागु याय तसक शान्तगु याय ध
धन बाहाः बही, विहार, गम्वा व च्चैत्य
अति हे सौम्य, सान्नीन व विभिष्ट रूप धस्वाकातःगु दु
बुद्ध-शान्देसया विचल जयाच्वगु याय जुया
धनया लकस नेत्रो व करुणा तरगीत जुयाच्वगु दु
धन जिपि प्रतिह्वाः प्रयाः
धःधः गबले मन्वाना
सकसित गाकाः इपाः नयेगु याता च्वना
मिलयचलय जुयाः सुखय जीवन हनाच्वना
धन बइपि मनूत तसक पि
मैत्री व करुणा जागु नगः ज्वनापइपि छः
जिमित लुधक लुधक नकेदयाः लयलयताइपि व
छिपि न जिपि नाय च्वनयाः
धविष्ययागु तवो चिन्ता मध्विक
सन्तान-दरसन्तान सुखपूर्वक जीवन हनेफइ
उकि छिपि सकसित धन च्वनयेत
मैत्रीपूर्ण आह्वान याता ।

धर्म प्रचार

★ समाचार ★

भिक्षु अमृतानन्द स्मृति दिवस एवं करुणा

वार्षिकोत्सव सम्पन्न

स्व. भिक्षु अमृतानन्द महास्थविरको १६ औं स्मृति दिवस एवं करुणा बौद्ध संघको १० औं वार्षिकोत्सव समारोह बुद्ध विहार होलाङ्गदी तानसेन पाल्पामा सम्पन्न भएको समाचार प्राप्त भएको छ । ज्ञानमाला भजन, पञ्चशील प्रार्थना र बुद्धपूजा पछि शुरु भएको उक्त कार्यक्रममा प्रमुख अतिथी भिक्षु धर्म ज्योतीले धर्मदेशना गर्नुभएको थियो । अध्यक्ष छत्रराज शाक्यले भिक्षु अमृतानन्दको योगदान विषयमा चर्चा गर्नुभएको थियो भने सचिव मदनलाल वज्राचार्यबाट वार्षिक प्रतिवेदन, कोषाध्यक्ष वीरेन्द्र काजी शाक्यबाट आयव्यय प्रतिवेदन प्रस्तुत गरिएको थियो । उक्तकार्यक्रममा श्रीनगर इन्टिग्रेटेड कलेजका छात्र संजोग कार्कीलाई करुणा बौद्ध छात्रवृत्तिको रूपमा रु. १००००- छात्रा संसिता लिगललाई मुदिता स्मृति छात्रवृत्तिको रूपमा रु. १००००- ज्ञानमाला संघ आनन्द विहारलाई रु. ५,००००- र बौद्ध परियत्ति शिक्षा अक्षय कोषलाई रु. ५,००००- आर्थिक सहयोग अध्यक्ष छत्रराज शाक्यबाट प्रदान गरिएको कुरा समाचारमा उल्लेख गरिएको छ ।

धर्मोदय सभाका अध्यक्ष चिनियालाल वज्राचार्य, ज्ञानमाला संघका अध्यक्ष सर्जुलाल वज्राचार्य, बौद्ध महिलाका सुश्री सुमना शाक्य, श्रीनगर इन्टिग्रेटेड कलेजका पाचार्य धीरेन्द्र प्रसाद श्रेष्ठ आदिले शुभकामना मन्तव्य व्यक्त गर्नुभएका थिए ।

म्यानमार सरकारले नेपालका दुई नागरिकहरूलाई

उपाधि प्रदान गरिएको छ

०६३ फागुण १८, रंगुन, म्यानमार ।

म्यानमार सरकारले यसपाली नेपालको तर्फबाट भिक्षुणी सुजाता र उपासक द्रव्यमान सिंह तुलाधरलाई सद्धम्म जोतिक धज उपाधि प्रदान गरी सम्मान गरिएको समाचार छ ।

बुद्ध शिक्षा चिरस्थायी एवं प्रचार कार्यमा आफ्नो अमूल्य योगदान पुऱ्याउनु भएको बापट उहाँहरूलाई उक्त उपाधि प्रदान गरिएको कुरा बुझिएको छ । म्यानमारको रंगुण स्थित Kaba-Aye Hillock को महापासाण गुफामा म्यानमार सरकारबाट आयोजित Grand Buddhist Religious Title Presentation Ceremony मा उक्त पदवी प्रदान गरिएको थियो ।

योगाभ्यास विधि - २५

रेकी, योगा शिक्षक एवं प्रा.चि. डा. गोपाल प्रधान
रेकी वैकल्पिक उपचार केन्द्र, भोटाहिटी, काठमाडौं - ४२२४०८५

कब्जियत एक परिचय

सामान्य व्यक्तिकरूलाई दिनमा दुई पटक विहान र बेलुका पेट सफा हुने गरी दिसा हुनुपर्दछ। यसो नभई एक दिन, दुई दिन या धेरै दिन विराएर दिसा हुनुलाई कब्ज अर्थात् कब्जियत भनिन्छ। यो आफैमा कुनै रोग जस्तो नलागे पनि मानव शरीरमा लाग्ने सम्पूर्ण रोगको कारण हो, योगशास्त्रमा कब्जियतलाई रोगको जननी भनिन्छ।

नियमित पानी वा भोल आहार प्रशस्त नलिनाले यो रोगबाट संक्रमित हुन्छ, त्यस्तै भोजनमा मसालेदार चिल्लो बढि भएको र गरिष्ठ भोजनद्वारा पनि यो रोग लाग्दछ। यसैकारण हाम्रो भोजनमा तेल, मसला, नुन आदि कम गर्नु उत्तम हुन्छ। त्यस्तै नियमित प्रयोग गर्ने भोजन साकाहारी हुन उत्तम हुन्छ किनकि मांसाहारी भोजनबाट पनि विभिन्न रोग लाग्नुका साथै कब्जियत हुन सक्दछ। त्यस्तै हामीले नियमित प्रयोग गर्ने भोजनमा रेशायुक्त खाद्य सामग्री बढि प्रयोग गर्नु पर्दछ। जस्तै: ढिकीमा वा पालिस नगरेको चामल, आँटा, भटमास, जौ आदि र साग पात बढि खानु पर्दछ एवं काँचो खानु हुने तरकारी मुला, गाजर, काँक्रो, चुकन्दर, बन्दा आदि सलादको रूपमा बढि खानु पर्दछ। त्यस्तै टुसा आएको गेडागुडीलाई चटपट बनाई नियमित खाने गर्नु पर्दछ। त्यस्तै चाउचाउ, विस्केट, पाउरोटी, केक, पेस्ट्रिज, समोसा, चाट, पकौडा, तारेको खाद्य पदार्थ सकेसम्म प्रयोग नगर्दा बेश हुन्छ किनकि यसबाट कब्जियत रोग लाग्नमा सहयोग मिल्छ, त्यसकारण उपरोक्त खाद्य सामग्री प्रयोग नगरे कब्जियत निर्मुल हुन्छ। त्यस्तै बढि चिन्ताग्रस्त व्यक्तिलाई पनि

कब्जियतको समस्या हुन्छ र बढि मेहनति व्यक्तिलाई र बढि आराम गर्ने व्यक्तिलाई पनि कब्जियतको समस्या हुन्छ। त्यस्तै समय-समयमा पेटको रोगबाट ग्रसित भईरहने व्यक्तिलाई पनि कब्जियत रोग लाग्न सक्दछ। त्यस्तै दिसाले च्यापेको अवस्थामा बारम्बार दिसा रोकेर बस्ने व्यक्तिलाई पनि कब्जियत रोग लाग्दछ। प्रायः लामो सफरमा महिलाहरूले शोचादि क्रमलाई रोकेर बस्ने कारण उनीहरूमा बढि कब्जियतको समस्या देखिन्छ। कब्जियत रोग ग्रामीण क्षेत्रमा भन्दा शहरी क्षेत्रमा बढि देखिन्छ। यसको मुख्य कारण हाम्रो दिनचर्या हो। सोही अनुरूप केही कब्जियत रोगका लक्षणहरू र निदानका बारेमा जानकारी प्रस्तुत गरेका छौं।

कब्जियत रोगका प्रमुख लक्षणहरू :

१. दैनिक दिसा नहुनु, भई हाले पनि धेरै बल गर्दा पनि थोरै मात्र हुनु।
२. समय-समयमा दिसा गोटा पर्नु र समय-समयमा तपलो हुनु पनि कब्जियतको कारण हो।
३. दिन-दिन दिसा नभई पेट फुले जस्तो हुनु, अमिलो पानी मुखमा आइरहुनु, मुख गनाउनु, रिंगटा लाग्नु, भोक नलाग्ने आदि हुन सक्दछ।

प्राकृतिक चिकित्सा एवं योगाभ्यासबाट निदान:

१. चिसो कटिस्तान, रीठ व्यायाम र एनिमा आदि।
२. पेटमा मोटा पट्टि वा कटि पट्टि।
३. नियमित सम्पूर्ण शरीरमा तेल मालिस।
४. नियमित योगाभ्यास, प्रणायाम, ध्यान साधना आदि।

थाइलैण्डया राजकीय सम्मान "फ्राखु" पदवी

थाइलैण्डया धम्मिक महाराजा भूमिबल अतुल्यतेज ८० ई वयसु जन्मोत्सवया उपलक्षे जौद धम्मिक विहार स्तूपया प्रमुख भिक्षु धम्मसोभण महास्थविर यात राजकीय सम्मानया रूपय भिक्षुपिन्त बीसु फ्राखु (धर्म प्रचारक गुरु) प्रमाण पत्र सहित उपाधि पदवि "फ्राखु विशाल धर्म सोभण" प्रथम दर्जाया पद २०६३ पौष ७ गते अयोध्या उच्चलया फणाघड विहारे विभूषित या:गु समाचार दु।

अथेहे भिक्षु धम्मपाल महास्थविरयात नं "फ्राखु सोभण धम्मपालया उपाधि पद विभूषित या:गु समाचार दु।

दकलय भिंमह मनु सु ?

न्हापा न्हापाया खँ खः । छम्ह जुजुं थः दरवारियातय् न्ह्यःने छगू न्ह्यसः तल, 'भिंमह मनु सु ?' 'सुनां भिंगु ज्या याइ ।' छम्ह दरवारियां नवानाहल । 'गथे कि ?'

'जिं देगः छगः दनागु दु, गन सलंसः मनूत न्हिं न्हिं थः पुज्यायेत वइ । जनहितया नितिं जिं छगू बांलाःगु ज्या यानागु दु । उकिं जिं भिमनू धायेकेबहः जू ।

'अले मेपिं सुनां सुनां भिंगु ज्या याःगु दु ।'

जुजुं मेमेपिं दरवारियातय्के न्यन ।

'जिं छगू पुखू दयेकेबियागु दु, अन सर्वसाधारणं म्वःल्हू वईगु खः ।' मेम्ह दरवारियां धाल ।

हानं मेम्ह छम्ह दरवारियां नं काचाकाचां नवानाहल, 'जिं यात्रीतयत् बाय् च्वनेजिइक सतः दयेकेबियागु दु । थ्व नं भिंगु ज्या खः अथे जुयाः जि नं भिमनूया धलखय् हे लायेमाः ।'

वयां लिपा ला छम्ह छम्ह यायां पालंपाः दक्व हे धयाथें दरवारियातयसं थःपिसं यानागु छुं कि छुं भिंगु ज्याया बारे बयान यानाहल, अले थुकथं इमिसं थम्हं थःत भिमनू सिद्ध यायेगु कुतः यात । तर छम्ह दरवारिया चाहिं नमवासे सुम्क च्वनाच्वन । जुजुया मिखा वयाथाय् जूवसेलि जुजुं वयाके न्यन, 'छिं छाय् सुम्क ले ?'

'छक्वः जिं पहाडी जंगल वनाच्वनाबलय आकाभाकां जितः छ्थ्वः दाखुंतयसं भुंवल । जिपाखें छुं कायेमखंसेलि तं पिक्याः इमिसं जितः स्यायेत्यन । जिं इमित धया, 'छिमित बिइत जिके छुं मदुगुलिं जितः दुःख ताः । अँ, जिगु ज्यान कयाः छिकपिं सकलें सुखी जुइफइगु खःसा जिं थःगु ज्यान लयल्यताया, हे बियाबिइत तयार दु ।' जिं थथे हे बिचाः याये कि जिगु जीवन सुयातं ला ज्या

■ कृष्णामान स्यस्यः

वल जुयाच्वन । तर जितः स्याये न्ह्यः जिगु सल्हा छगू न्यनाबिउ, थुकिं जिगु आत्मायात शान्ति दइ ।'

'गज्याःगु सल्लाह ? दाखुंतय सरदारं न्यन ।

'लूटपाट व हत्या यायेगु ज्या थ्वयां लिपा छिकपिसं त्वःता छ्वयादिसं । थुलि हे मेहनत छुं छगू भिंगु ज्याय् यायेगु खःसा भगवानं छिकपित दक्व कथंया सुख सुविधा व शान्ति बिइ । जिं स्वये, आतक छिकपिसं लूटपाट व हत्या यानाः धाथेंया सुख थःपिनि जीवनय् गबलें नं काये खंगु मखुनि अले न धाथेंया शान्ति हे छिकपिसं काये खन खइ । जिं धायेमाःगु धायेधुन । यायेकाये छिकपिसं स्वयाः । भासँ, आः जि थःगु ज्यान बिइत एकदम तयार दु ।' थुलि धयाः जिं मिखा तिस्सिना अले मनं मनं थ्व दाखुंतय्के सदबुद्धि वयेमा धकाः प्रार्थना याना ।

उघरिमय् हे दाखुंया सरदारं जिगु तुति भ्वपूवल, अले धाल, 'छिं जिभिगु मिखा चायेकाबिल । जिं आः छिगु ज्यान कायेमखुत । छिगु भिंगु सल्हा जितः स्वीकार दु । धाथें खः, लूटपाट व हत्या हिंसां जिमित आतले समस्या व अशान्ति हे चूलानाच्वन । याउँक धकाः गबलें छक्वः हे च्वनेखंगु मदु । आः जिपिं सकसिनं छिं धयादी थें हे भिंगु ज्या यानाः जीवन हने, मभिगु ज्या दक्व त्वःताछ्वये ।' दरवारीयां जुजुयात कन ।

दरवारियां पलख सुम्क च्वनेधुंकाः वं हानं धाल, 'अले धाथें हे इमिसं उकुन्हुं निसें लूटपाट यायेगु त्वःतल । जिगु जीवनय् थ्व हे छगू जक लुमंकेबहःगु घटना दु । थुकी छिं छुं भिंगु खँ खंकादियासा धयादिसं ।'

थःगु खँ धाये क्वचायेकाः दरवारियां जुजुया छ्वाः स्वल । जुजुं पलख सुम्क च्वने धुंकाः धाल, 'गुम्ह मनुखं थःत भिंमह व मेपितं मभिंमह धकाः धाइ, धाथें ला व भिंमह मनु ख हे मखु । भिंमह मनु व हे खः, गुम्हेसिनं थःगु भिंगु खं मभिंमह मनूयात थज्याःगु प्रभाव लाकाक्यनी कि व नं भिंमह मनु जुयावइ । मभिगु लँय वनाच्वपिं दाखुंतयत् भिंगु लँय हयेत छिं कुतः यानादिल, थुकिं हे छिं धाथें भिंमह मनु खः धयागु सिद्ध जुइ । थुकियात छिं अप्वः खँ धकाः तायेकादी मते ।'

भिंम मनूया सम्बन्धय् जुजुं गुगु बिचाः व्यक्त यात, उकिं यानाः थःत थम्हं भिंमह मनु सिद्ध यायेत स्वःपिं अन दुपिं दक्व दरवारियातय् भ्रम चिलावन ।

(साभार- सन्ध्या टाइम्स; दँ- १२; न्याः ३२; ने.सं. ११२७)

२०६३ पौष २२ गते ।

प्रवचिका- अनुपमा गुरुमा । रिपोर्टर- मथुरा शाक्य
विषय - कटु विय सुत्त

यस दिन श्रद्धेय अनुपमा गुरुमाले कटुविय सुत्त "दुस्सी परेको सूत्र" बारेमा प्रवचन दिनु हुँदै भन्नुभयो "भगवान बुद्धले वाराणसीमा गोयोग पिलक्षे भन्ने ठाउँमा भिक्षाटन जानु भएको बेलामा एकजना भिक्षुलाई उनी भिक्षु भएर पनि सुखबाट बञ्चित, स्मृति नभएको, सम्प्रजन्य नभएको, एकाग्रचित्त नभएको, इन्द्रिय संवर नभएको कार गले बताउनु भएको थियो ।

लोभ भनेको दुस्सीपरेको चित्त हो र दुस्सी परेपछि त्यसमा अनेक प्रकारको फ्रिगा तथा अन्य फोहरी किराहरू उत्पन्न हुन्छ र त्यहाँ दुर्गन्ध फैलिन्छ र दुर्गन्धित भनेको नै क्रोध हो । त्याग भावना भएन भने लोभ चित्त उत्पन्न हुन्छ र लोभी मान्छेले गर्न नसक्ने कुनै अपराध हुँदैन र एउटा अपराध लुकाउनलाई अरु धेरै अपराध गर्दछ । यसरी आज्ञा हुनु भइ त्यो भिक्षुलाई गालि गर्नु भएको थियो । उपरोक्त गालिद्वारा त्यो भिक्षुलाई संवेग उत्पन्न भएर मार्गफलमा प्रतिष्ठित भएको थियो ।

२०६३ माघ ७ गते । रिपोर्टर- मथुरा शाक्य

विषय- 'मैत्री'

यस दिन श्रद्धेय कुसुम गुरुमाले मैत्रीको बारेमा प्रवचन दिनु भएको थियो । मैत्री शब्द सुन्ने बेलामा नै मनलाई शितल आनन्द हुन्छ । बुद्धले प्रत्येक पाइला पाइलामानै मैत्री राख्नुहुन्छ । तर मानिसहरूमा त्यस्तो मैत्री पाउन सकिदैन । आमा बाबुहरूमा आफ्नो छोरा-छोरीहरूप्रति असिमिति मैत्री, करुणा, मुहिता, उपेक्षा हुन्छ, तर तुलनात्मक हिसाबमा अरूहरूप्रति त्यतिकै मैत्री, करुणा, मुहिता, उपेक्षा हुन सक्दैन । यदि आफ्नो मनपर्ने एक दुइजनालाई मात्रै मैत्री राखेर अरूलाई मैत्री राखेन भने त्यो मान्छे प्रजाबाट विमूख भएर अन्ध दुर्गतीमा परेको हुन्छ । अब मैत्रीभाव कसरी गर्न सकिन्छ भने मैत्रीभावबाट हुने लाभहरूलाई सम्झने र मैत्रीभाव छोडेर द्वेषभावबाट हुने दुष्परिणाम, दुर्गतीहरूलाई पनि सम्झ्यो भने हामीले मैत्रीभाव गर्न सकिन्छ ।

मैत्रीभावबाट विभिन्न लाभहरू हुन्छन् जस्तो मैत्रीभाव भएका मान्छेहरू सुखपूर्वक निदाउन सक्छन्, सुखःपूर्वक जागरुक हुन सक्छन् । उनिहरू मनुष्य अमनुष्य देवताहरू सबैको प्रिय हुन्छन्, तसर्थ जस्तोसुकै कार्यपनि धैर्यपूर्वक गर्न सक्छन् समाधि शान्त हुन्छन्, असाध्य

रोगबाट पीडित हुँदैन, शस्त्र अस्त्रबाट छुँदैन, मरण हुने बेलामा धेरै कष्ट हुँदैन र मरणपछि दुर्गति पतन हुँदैन । यी त भए मैत्रीभावको आनिर्शांश ।

यसको उल्टा मैत्रीभाव हटनासाथ द्वेषभाव हुन्छ, जसबाट पहिला आफुलाई नै हानिगर्छ, रगतपनि कालो भएर जान्छ, द्वेषभाव उत्पन्न भएपछि त्यो मान्छेले गर्न नसक्ने पाप भनेको कुनैपनि हुँदैन, जघन्य अपराध हुनजान्छ । जसबाट पापको दलदलमा फस्न जान्छ ।

अर्को हामीले मैत्रीभाव बढाउनको लागि मैत्रीध्यान पनि गर्न सकिन्छ । द्वेष चरित्र भएको मानिसलाई मैत्रीध्यान भनेको औषधी जस्तै हुन्छ । मैत्रीध्यान पनि प्रज्ञा बिना गन्योभने उल्टा पनि हुन सक्छ । जस्तो एकदम मनपर्ने मानिसप्रति मैत्रीध्यान गन्योभने राग उत्पन्न हुन सक्छ, बैरीहरूप्रति गन्योभने द्वेष अकुशल उत्पन्न हुन सक्छ र मध्यस्थ व्यक्तिहरूप्रति गन्योभने अनेक कल्पना वितर्क उत्पन्न हुन सक्छन्, त्यसैले मैत्रीको साथमा प्रज्ञा पनि हुनुपर्छ । त्यसैले पहिले आफुलाई सुखी, अवैरी, भय, उपद्रव रहित होस् भन्ने कामना सहित मैत्री भावना गर्नुपर्छ, अनि मात्र आफुलाई साक्षीराखेर समग्र प्राणिप्रति मैत्री भावना राख्नुपर्छ, यसरी गन्योभने हामीले सजिलैसंग मैत्री भावना गर्न सकिन्छ ।

२०६३ माघ १३ गते

विषय- धर्म नै जीवनको मार्ग हो ।

स्थान- धर्मकीर्ति विहार, श्रीघःनःघ

प्रस्तोता - विजय लक्ष्मी शाक्य

यसदिन श्रद्धेय धर्म गुप्त भन्तेले यस विषयमा प्रवचन दिँदै भन्नु भयो कि धर्मले मानिसलाई आनन्द र शान्ति दिन्छ । धर्मको पूजा गर्नु नै सेवा गर्नु हो । निस्वार्थ सेवामा निस्वार्थ धर्म रहेको हुन्छ । जस्तो धारणा गरिन्छ त्यही नै धर्म हो । त्यो कुशल अकुशल जे पनि हुन सक्छ ।

कुशल धर्मको लागि उदारता चाहिन्छ । चित्तको उदारताले गरेको सेवाले आफ्नै उद्धार हुन्छ । आफ्नो सहायकको रूपमा काम गर्दछ । हरेक समयमा त्यसैले मद्दत गरिरहेको हुन्छ ।

यसमा धर्मबाट आफूलाई के फाइदा भयो भनि निरिक्षण आफैले गर्नुपर्दछ । आफूलाई दुःख पर्दा आफैले हेर्न जानेमा त्यसको कारण थाहा हुन्छ, कारण थाहा भएमा निराकरण पनि सजिलैसंग आफैले गर्न सक्ने हुन्छ ।

सर्वप्रथम आफूलाई दुःख नहोस् भन्नेले आफ्नो (काय) शरीरबाट राम्रो काम गर्नु हुँदैन; राम्रो वचन बोल्नुपर्दछ र मनपनि सफा पार्नु पर्दछ ।

यहाँ मानिसहरूलाई चार किसिमका बादलको रूपमा हेर्न सकिने हुन्छ भनी उहाँले भन्नुभयो कि—

- १) मेघ गर्जने तर पानी नपार्ने बादल
अथवा बोल्ने मात्रै काम नगर्ने स्वभावको मानिस
 - २) नगर्जने तर पानी पार्ने बादल
अर्थात् नबोल्ने तर काम गर्ने मानिस
 - ३) नगर्जने र पानी नपार्ने बादल
अर्थात् नबोल्ने र काम पनि नगर्ने मानिस
 - ४) गर्जने र पानी पार्ने बादल
अर्थात् बोल्ने पनि काम पनि गर्ने स्वभावको मानिस ।
- यिनीहरू मध्यमा आफू चाहिँ कुनमा पर्‍यो भनी स्मृतिपूर्वक विचार गरी धार्मिक जीवन विताउने कला जानेमा यही नै जीवनको मार्ग हुनेछ । यसैले नै सुख र शान्ति दिन्छ ।

सप्तरत्न धन

यसदिन श्रद्धेय चमेली गुरुमाले “सप्तरत्न धन” विषयमा प्रवचन दिनुहुँदै भन्नुभयो—

धन दुई प्रकारका छन्—

- (१) भौतिक धन (२) आध्यात्मिक धन
- सुन चाँदी, हिरा, मोती, घर खेत आदि सबै भौतिक धन हुन् । भौतिक धन हाम्रो जीवन रहुञ्जेल नभई पनि हुन्छ । बाँच्नका लागि, खानपिन, घरखेत त चाहिन्छ नै । तर यही भौतिक सम्पत्तिको लोभमा फसी बढि संचय गर्ने लत लाग्यो भने यसले हामीलाई पतन गराउँदछ । किनभने भौतिक धन नाशवान् हो । यसलाई चोरले चोरेर लान सक्छ, आगोले भष्म गर्न पनि सक्छ, पानीले बगाएर लान सक्छ, राज्यले हरण गर्न पनि सक्छ ।
- तर यसको ठीक विपरित आगो पानी, राज्य र चोरले छुन नै नसक्ने धन सप्तरत्न धन हो । यो सप्तरत्न धन सातवटा छन् ।

- (१) श्रद्धा धन (२) शील धन (३) हिरी धन
- (४) ओतप्य धन (५) बहुश्रुत धन (६) त्याग धन
- (७) प्रज्ञा धन
- (८) श्रद्धाधन—

श्रद्धा भनेको राम्ररी बुझी ठीक बेठीक छुट्टाई भक्तिपूर्वक गरिने कार्यलाई भनिन्छ । श्रद्धा पनि ३ प्रकारका छन्— १) मानीमा लेख्ने अक्षर जस्तो श्रद्धा— केही वेरको लागि उत्पन्न हुने श्रद्धा—

- २) बालुवामा लेख्ने अक्षर जस्तो श्रद्धा— अलिबढि टिक्ने श्रद्धा

- ३) ढुंगामा लेख्ने अक्षर जस्तो श्रद्धा— नमेटिने अटल श्रद्धा यी ३ प्रकारका श्रद्धाहरू मध्ये नं १ को श्रद्धा क्षणिक मात्र उत्पन्न भएकोले यसको कर्मफल पनि क्षणिक मात्र हुनेछ । नं. ३ को श्रद्धा अटल हुने भएकोले यसको कर्मफल पनि अटल नै हुनेछ ।

अर्को दृष्टिकोणले हेर्ने हो भने श्रद्धा २ किसिमका छन् (१) गन्हाउने श्रद्धा (३) बासना आउने श्रद्धा जो व्यक्तिको मनमा लोभ, द्वेष, मोह आदि क्लेशहरूले भरिएका हुन्छन्, तिनीहरूको चित्त दुसिपरिहेका हुन्छन् । दुसिपरेको चित्तमा स्वार्थ लुकिरहेका हुन्छन् । उदाहरणको कुनै कुनै स्वार्थी नेताहरूले जनताहरूलाई अनेक लोभ देखाई भूठा आश्वासन देखाई सत्ता हातमा लिने गर्छन् । जब आफ्नो हात माथि परिसक्छ, तब आफ्नो स्वार्थ पूर्तिदर्प मात्र लागी जनतालाई ठुदै हिँड्ने गर्छन् । यस्तो श्रद्धालाई गन्हाउने श्रद्धा भनिन्छ । तर सबै नेताहरू यस्ता नै हुने गर्छन् भनेको छैन । कुनै नेताहरू लोभ, द्वेष मोह रहित बनी जनताहरूको हीत सुख कामना गर्दै शुद्ध भावना बोकी सेवा गर्दै हिँडेको हुन्छ, यस्ता नेताहरूको श्रद्धालाई बासना आउने श्रद्धा भन्न सकिन्छ ।

शोकसभा

०६३ माघ १२, धर्मकीर्ति विहार, श्रीघः नः घः ।

बौद्ध विद्वान धर्मरत्न शाक्य मिति २०६३ पौष २५ गतेका दिन दिवंगत हुनुभएकोले उहाँले बुद्ध शिक्षा प्रचार कार्यमा पुन्याउनु भएको अमूल्य योगदानलाई कदर गर्दै उहाँको गुणानुस्मरण गरी धर्मकीर्ति संरक्षण समितिले एक शोकसभा कार्यक्रम आयोजना गरिएको थियो ।

रीना तुलाधरले संचालन गर्नुभएको उक्त कार्यक्रमको प्रारम्भमा उहाँले धर्मरत्न शाक्यको संक्षिप्त जीवनी प्रकाश पार्नुभएको थियो ।

त्यसपछि दिवंगत धर्मरत्न शाक्यको तस्विरमा धर्मकीर्ति संरक्षण समितिका पदाधिकारीहरू एवं उहाँका परिवारहरूको तर्फबाट खादा र फूल चढाउनुभई श्रद्धाञ्जली अर्पण गरिएको थियो ।

दिवंगत धर्मरत्न शाक्यको योगदानको कदर गर्दै उहाँको गुणानुस्मरण गरी लखिएको श्रद्धाञ्जली पत्र धर्मकीर्ति संरक्षण समितिका अध्यक्ष भिक्षुणी धम्मवतीले उहाँका (स्व. धर्मरत्न शाक्यका) छोरालाई प्रदान गर्नुभएको थियो । उक्त पत्र धर्मकीर्ति संरक्षण समितिका सचीव कीर्ति तुलाधरले पढेर सुनाउनु भएको थियो ।

कार्यक्रमको अन्त्यमा शाक्य सुरेनले दिवंगत धर्मरत्न शाक्यको अमूल्य योगदान प्रकाश पार्नुहुँदै आफ्नो मन्तव्य व्यक्त गर्नुभएको थियो ।

२०६३ माघ २० गते, शनिवार

विषय : परियत्ति र प्रतिपत्ति

प्रवचक- पूज्यनीय भिक्षु अश्वघोष महास्थवीर

रिपोर्टर- राम कुमारी मानन्धर

पूज्यनीय भिक्षु अश्वघोष महास्थवीरले “परियत्ति र प्रतिपत्ति” विषयमा धर्म देशना दिनु भयो । उक्त धर्म देशनामा उहाँले भन्नुभयो कि बुद्धको शिक्षामा सबभन्दा पहिले अध्ययन गर्ने त्यसपछि अभ्यास गरेर चित्त शुद्ध गर्ने र व्यवहार राम्रो गर्ने हो । बुद्ध एक व्यावहारिक भएकोले उहाँले बुद्धत्व प्राप्त गरिसके पछि अरुहरूलाई पनि बोध गराउनु भयो ।

परियत्ति भनेको बुद्ध शिक्षा अध्ययन गर्नु हो भने अध्ययन भनेको सिक्ने र सिकाउने हो । राम्रोसंग सुनेर मनमा धारणा गर्ने र बुझ्ने कोशिश गर्नु हो । यो बौद्धहरूको प्राथमिक शिक्षा भने पनि हुन्छ ।

प्रतिपत्ति भनेको बुद्ध शिक्षा अध्ययन गरेर ज्ञानी भई व्यवहार, आचरण, चरित्र राम्रो गर्ने, सफा सुगन्ध गर्ने आफ्नो गल्ति महसूस गर्ने, ढंग पुऱ्याएर काम गर्ने, चित्त शुद्ध गर्ने, आफ्नो कर्तव्य पालन गरी परिवारमा राम्रो व्यवहार गर्नु हो । प्रतिवेध भनेको बोध हुनु, प्रतिफल हो । धर्मकीर्ति बौद्ध अध्ययन गोष्ठीको स्थापना भएको हो । यसको मूख्य उद्देश्य बुद्ध शिक्षा अध्ययन गर्नु, गराउनु र सिक्नु, सिकाउनु हो । यो बौद्धहरूको एक प्राथमिक पाठशाला भने पनि हुन्छ ।

बुद्ध भगवान प्रसिद्ध हुनु भएको उहाँको व्यवहार, आचरण राम्रो भएकोले हो । उहाँको शिक्षा अध्ययन गर्न आउने उपासक उपासिकाहरूको व्यवहार, चरित्र, स्वभाव राम्रो भएकोले यो अध्ययन गोष्ठीको नाम प्रचार भयो ।

श्रद्धेय भन्तेले बुद्ध शिक्षाको अध्ययनले व्यवहार राम्रो भएको चूल सुभद्रा र धनंजानी ब्राह्मानीको कथा प्रस्तुत गर्नु भयो । चूल सुभद्राले अबौद्ध परिवारको मन परिवर्तन गर्‍यो । त्यस्तै धनंजानीले रिसालु र आक्रोश स्वभावको पतिलाई परिवर्तन गर्‍यो ।

यसरी श्रद्धेय भन्तेले बुद्धको समग्रको घटनाहरू मात्र होइन आजकलको वास्तविक कुरालाई स्थान दिई व्यवहारमा सुधार गर्न प्रवचनको माध्यमबाट त्यस कक्षामा उपस्थित उपासक उपासिकाहरूलाई बोध गराउनु भयो ।

लुम्बिनीमा गुरुमा प्रव्रज्या सम्पन्न

२०६३ फागुण ३ गते, लुम्बिनी शान्तिवन ।

भिक्षुणी धम्मवतीको आचार्यत्वमा ५ जना कुलपुत्रीहरूलाई लुम्बिनी स्थित शान्तिवनमा गुरुमा प्रव्रज्या गरिएको छ । उहाँहरूलाई बर्माका ध्यानगुरु सयादो उ पण्डिताभिवंशवाट शील प्रार्थना गराइएको थियो । ५ जना प्रव्रजित गुरुमाहरूलाई पाटन गावहालको उपासक विजय, राजेश वज्राचार्य प्रमुख सपरिवार चतुप्रत्यय दाता बन्नुभएको कुरा थाहा हुन आएको छ । उहाँहरू ५ जना लुम्बिनी स्थित शान्ति बनमा नै रहनु हुने कुरा बुझिएको छ ।

प्रव्रजित व्यक्तिहरूको संक्षिप्त विवरण

क्र.सं.	गृहस्थ नाम, थर	ठेगाना	प्रव्रजित नाम
१.	सानुनानी महर्जन	बलम्बु	शुभ थेरी
२.	विमला महर्जन	थानकोट	रम्मा थेरी
३.	विशाखा महर्जन	थानकोट	सुरम्मा थेरी
४.	दिपा प्रजापती	भक्तपुर थिमि चपाचो	जिब्र थेरी
५.	निशा प्रजापति	भक्तपुर थिमि चपाचो	बजीरा थेरी

मैत्री केन्द्र बाल आश्रम ध्यानकुटी विहार बनेपालाई सहयोग

बनेपा मैत्री केन्द्र बालआश्रम ध्यानकुटीलाई आर्थिक सहयोग दिनुहुने दाताहरूको नामवली:-

१. मोतिलाल शिल्पकार, फ १०००१-जावला खेल, ल.पु. (रु. पाँचसय दस) (२०६३ बैशाख देखि चैत्र सम्मको लागि)
२. पूर्ण बहादुर प्रजापति फ ४१००१-
३. बाबुराजा तुलाधर, ग्लास हाउस फ १०००१-

धर्म प्रचार

समाचार

२०६३ पौष २९, मुनिविहार भक्तपुर ।

युवा बौद्ध पुचः भक्तपुरको २० औं वार्षिकोत्सव

युवा बौद्ध पुचः भक्तपुरको २० औं वार्षिकोत्सव तथा साधारण सभा श्रद्धेय भिक्षु अश्वघोष महास्थविरबाट उद्घाटन गर्नुभई शुरु गरिएको समाचार छ । पुचःको अध्यक्ष शाक्यान शाक्यज्यूको सभापतित्वमा संचालित उक्त कार्यक्रममा पुचःका सचिव प्रताप मानन्धरले वार्षिक प्रतिवेदन सुनाउनु भएको थियो भने कोषाध्यक्ष रत्ना वज्राचार्यले आर्थिक प्रतिवेदन सुनाउनु भएको थियो । यसरी नै उक्त कार्यक्रममा आ आफ्ना मन्तव्य व्यक्त गर्नुहुने महानुभावहरू यसरी हुनुहुन्थे मजदूर दैनिक पत्रिकाका सम्पादक विष्णु गोपाल कुसी, सन्ध्या टाइम्स दैनिक भक्तपुरका सम्बाददाता कृष्ण प्रजापती, धम्मवाणी पत्रिका सम्पादक मण्डलका सदस्य प्रदिप रत्न शाक्य, मुनिविहार दायकका अध्यक्ष रामकृष्ण वैद्य, र भिक्षु अश्वघोष महास्थविर शाक्यान शाक्य आदि । कार्यक्रममा पुचःका सह सचिव पुरुषोत्तम शिल्पकारले धन्यवाद ज्ञापन गर्नुभएको थियो ।

२५५१ औं आयु सँस्कार परित्याग दिवस मनाएको

तथागत बुद्धले ८० वर्षको उमेरमा आजभन्दा २५५० वर्ष अघिको माघ पूर्णिमा (सिपुन्ही) को दिनमा आयु सँस्कार परित्याग गर्ने घोषणा गर्नुभएको, सोही पूर्णिमाकै दिनमा बुद्ध शासनिक कार्यमा सारिपुत्र र मौद्गल्यायन महास्थविरद्वयलाई “अग्रश्रावक” - “महाश्रावक” पदवि दिई सम्मान गरेको तथा सोही दिनमा “चतुरंगी सन्निपात” को सांयोगिक घटना भएको पावन दिनमा २५५१ औं भगवान् बुद्धको आयु सँस्कार परित्याग दिवस मनाउने हेतुले मध्यपुर थिमि नगर-४, ५ र ६ स्थितको नगदेशको टोल टोलमा प्रभातफेरी कार्य विभिन्न साँस्कृतिक बाजागाजा सहित ज्ञानमाला भजन गाई सम्पन्न गरे पश्चात भव्य बुद्ध पूजाको आयोजना गरी प्रथम चरणको कार्य सम्पन्न गरीयो । सोही दिन दिउँसो १:३०

बजेतिर प्रमुख अतिथि, श्रद्धेय अखिल नेपाल भिक्षु महासंघका अध्यक्ष, अगग महासधम्म जोतिक धज, त्रिपिटकाचार्य भिक्षु कुमार काश्यप महास्थविरज्यूको करकमलबाट श्रद्धेय डा. सानुभाइ डंगोलज्यूद्वारा “बौद्ध इतिहासका केही पृष्ठहरू : बुद्ध धर्ममा देखा परेका विकृति र विचलनहरू सम्बन्धमा एक अध्ययन” नामक ग्रन्थ विमोचन कार्य सम्पन्न भयो । उक्त कार्यक्रममा प्रमुख अतिथि भन्तेबाट पञ्चशील प्रार्थना गराइएको थियो भने उल्लेखित ग्रन्थ विमोचन अगावै भगवान् बुद्धको शीलामूर्ति अगाडि ब्यवस्थित प्रज्ञाको प्रतीक दीप प्रज्वलन श्रद्धेय भिक्षु कुमार काश्यप महास्थविरज्यूबाट गर्नुभयो । सो समारोहमा थेरवाद बौद्ध दायक केन्द्रीय परिषदका सल्लाहकार बौद्ध विद्वान लोक बहादुर शाक्य, परिषदका अध्यक्ष बखत बहादुर चित्रकार र परिषदका सचिव बौद्ध कवि विष्णु रत्न शाक्यले शुभेच्छा मन्तव्य दिनु भयो भने कृतिका रचनाकार बौद्ध विद्वान डा. सानुभाइ डंगोलज्यूले विमोचित कृतिमाथि प्रकाश पार्नुभयो ।

सो समारोहमा स्वागत मन्तव्य नगदेश बौद्ध समूहका कोषाध्यक्ष राम भक्त हाँयजुले गर्नु भयो भने सधन्यवाद ल्याय्म्ह पुचः नगदेशका अध्यक्ष शिवभक्त मेजुले गर्नु भयो । समारोहको अध्यक्षता समूहका अध्यक्ष उपासक न्हुछे कुमार सिंकेमनले गर्नु भएको थियो । बौद्ध जगतमा माघ पूर्णिमाको महत्व र आयुसँस्कार परित्यागको सन्दर्भमा समूहका सचिव उपासक कृष्ण कुमार प्रजापतिले गहन चर्चा गर्नु भयो । सो समारोहमा थाई भिक्षु र केशावति खेमावति गुरुमाँहरूको पनि समुपस्थिति थियो । अन्तमा सामूहिक पूणानुमोदन गरी सभाविसर्जन गरीयो ।

अहोरात्र महापरित्राण

२०६३ माघ १९, २० र २१ गते

स्थान- त्रिरत्न कीर्ति विहार, गुतपौ त्वा: कीर्तिपुर-४

नेपाल अधिराज्यमा व्याप्त अशान्ति र अव्यवस्थित अवस्था हटी सिद्ध शान्ति र सुव्यवस्थाको कामना एवं

विश्व मानव कल्याणको कामना गरी त्रिरत्न कीर्ति विहार गुतपौ कीर्तिपूरले माघ १९, २० र २१ गतेका दिन विहानदेखि बेलुकी सम्म ३ दिने विभिन्न कार्यक्रमहरू भव्य रूपमा सुसम्पन्न गरिएको समाचार छ । उक्त कार्यक्रममा बुद्ध पूजा, ज्ञानमाला भजन, २५५१ औं आयु संस्कार परित्याग दिवस, अहोरात्र महापरित्राण पाठ र अभिनन्दन, सम्मान पत्र र कृतज्ञता ज्ञापन पत्र प्रदान गर्ने कार्यक्रम पनि समावेश गरिएको कुरा बुझिएको छ ।

महापरित्राण पाठ सम्पन्न

२०६३ माघ १३, ज्याठा, काठमाडौं ।

उपासक माणिकरत्न कंसाकार स्वर्गारोहण हुनुभएको एक वर्षिय पूण्य तिथीको उपलक्ष्यमा उहाँका परिवारहरूको तर्फबाट एकदिने महापरित्राण पाठ कार्यक्रमको आयोजना गरिएको थियो । उक्त कार्यक्रममा धम्मवती गुरुमां प्रमुख अन्य गुरुमांहरूको तर्फबाट महापरित्राण पाठ गरिएको थियो ।

भिक्षाटन

२०६३ पौष १५, तानसेन ।

युवक बौद्ध मण्डल, पाल्पा शाखा र विश्व शान्ति पुस्तकालय, ललितपुरको संयुक्त आयोजनामा ज्ञानमाला सभा र बौद्ध महिला आजीवन दायक समितिको सहयोगमा ३७ जना श्रद्धेय भिक्षु, श्रामणेर एवं गुरुमांहरूको तर्फबाट तानसेनको विभिन्न स्थानहरूमा भिक्षाटन गरिएको समाचार छ ।

उक्त दिन महाचैत्य विहार, टक्सार टोलमा युवक बौद्ध मण्डल, पाल्पा शाखाका अध्यक्ष त्रिरत्न लाल शाक्यको अध्यक्षतामा विश्व शान्ति पुस्तकालयका अतिथीहरू विच परिचयात्मक स्वागत तथा विदाई कार्यक्रम सम्पन्न भएको थियो । प्रमुख अतिथी भिक्षु बोधिज्ञान एवं विशेष अतिथी भिक्षु उदय भद्र रहनु भएको उक्त कार्यक्रममा दिलबहादुर शाक्यले मन्तव्य एवं मदनलाल वज्राचार्यले स्वागत मन्तव्य व्यक्त गर्नु भएका थिए ।

भिक्षाटन कार्यक्रम सफल पार्नका लागि सहयोग गर्ने सम्पूर्ण संघ संस्था, तानसेन नगरपालिका र रेडक्रसलाई सुश्री शौदयवती शाक्यले धन्यवाद ज्ञापन गर्नु

भएको थियो । सुरेश बुद्धाचार्यले कार्यक्रम संचालन गर्नुभएको थियो ।

भारतयु नं गुलपा: दान

नेपा:या धीथी विहारयु गुलपा: दान याना दीम्ह दाता जीवरत्न स्थापित पाखें पौष महिनायु भारतया धीथी बौद्ध विहारयु वना: गुलपा: दान यानादीगु समाचार दु । वंगु पौष २३ गते निसें माघ ३ गते तक्या दुने भारतया कुशिनगर, सारनाथ व बुद्धगयायु वना: स्वंग: गुलपा: दान यानादीगु ख: ।

करिब भिनिदं न्ह्यवनिसें नेपा:या धीथी विहार व भारतया स्वंगू थासयु याना: गुलपा: दाता स्थापितं न्ह्येयुंग: गुलपा: दान यायु धुकूगु समाचारयु उल्लेख जुयाच्वंगु दु ।

प्यक्व:गु बौद्ध शिक्षा व ज्ञानमाला

भजन मुंज्या

२०६३ माघ २७ गते, शनिवार

स्थान- सिद्धिमंगल, बुद्ध विहार, थसि ।

ज्ञानमाला समितिया ग्वसालयु सिद्धिमंगल बुद्ध विहार ज्ञानमाला भजन खल:या व्यवस्थापनयु प्यक्व:गु बौद्ध शिक्षा व ज्ञानमाला भजन ज्याइव: क्वचा:गु समाचार दु बुद्धिबहादुर महर्जनं लसकुस यानादीगु उगु ज्याइवले यशोधर महाविहार ज्ञानमाला भजन संघ बुबाहा: पाखें भजन प्रस्तुत जुलसा बुद्धिजीवि शाक्य सुरेन पाखें ज्ञानमालाया अर्थ ध्वीका: थ:गु आचरण बाँलाकेमा:गु विचा: प्वंका विज्यात । उगु सभायु सहभागिपिनि पाखें रु. ९,०९१।- तकं दा ऐच्छिक दानया रुपयु प्राप्त जूगु खँ कोषाध्यक्ष पन्नाबहादुर शाक्य न्यंका बिज्यात ।

श्रद्धेय भिक्षु भदिय स्थविरं धर्मदेशना यानाबिज्या:गु उगु ज्याइवले मुंज्यायु सहभागी भजन खल:त धापाखेलया भजन खल:, मयुर वर्ण महाविहार ज्ञानमाला भजन खल:ह:खा भजनसंघ, हरिसिद्धि ज्ञानमाला भजन खल: आदि ख: । मुंज्याया मूल्यांकन भाजु पुंथरज शाक्य यानादीगु उगु ज्याइवले सिद्धिमंगल बुद्ध विहारया नायो बुद्धि बहादुर महर्जनं न्याक्व:गु पा: न्ह्याका बिज्याइपिं यशोधर ज्ञानमाला भजन संघया प्रतिनिधि इन्द्रानन्द

वज्राचार्ययात पाःव्व, बुद्ध प्रतिमा लःल्हाना बिज्यात ।
अन्त्ये भाजु केशव चित्रकारं सुभाय् देछानादिसे सभा
क्वचायकूगु खः ।

हनेज्या जुल

२०६३ माघ २७, शनिवार ।

युवक बौद्ध मण्डलया सभाय् भिक्षु आनन्दयात
हनेगु ज्या क्वचायकूगु बुखँ दु । भिक्षु आनन्द सँसदय्
बिज्यानाः साँसद तयगु नुगले बुद्ध शिक्षा खय्के फय्मा
धयागु आशिका यासे न्ह्याकूगु उगु ज्याइवले सुरेन्द्र शाक्यं
लसकुस यानादिलसा राजेश शाक्यं भन्तेयागु परिचय
कनादिल । अथेहे सानुराजा शाक्यं स्वाँ व खाडा देछानाः
हनादीगु उगु सभाय् थःथःगु मन्तव्य व्यक्त यानादीपिं
व्यक्तिपिं थुकथं उल्लेख जुयाच्वंगु दु ।

चन्द्रमान शाक्य, शाक्य सुरेन, वेखारत्न शाक्य,
तिर्थमान शाक्य, भिक्षु आनन्द आदि ।

मिसा जागरण धर्मदेशना

२०६३ फागुण १

युवक बौद्ध मण्डलया महिला उपसमितिं न्हेक्वःगु
मिसा जागरण धर्मदेशना यलया बुबहाःया यशोधर मिसा
पुचःया गुहालिं बुबहालय् सम्पन्न जूगु समाचार दु ।
उगु ज्याइवःलय् सुजाता गुरुमां नं समाज विकासया
निंति “न्हेगु अपरिहानिय धर्म” या व्याख्या याना बिज्यात ।
५३ म्ह मिसा पुचःया नकिं मयजु शोभा वज्राचार्य
लसकुस यानादीगु उगु ज्याइवले यु.बौ.म.या महिला
उपसमितिया संयोजक शोभा शाक्यं सकसितं सुभाय्
देछासे च्याक्वःगु धर्मदेशना यलया सातदुवातय् जुइगु
सूचं न्यंका दिल ।

बहुश्रुत जुलकि प्रज्ञा व सभ्यता

बुद्धि ज्वीगु देशना

यल सिल्लागा, ११

विश्वमैत्री विहारय् पञ्चशील प्रार्थना व बुद्ध पूजां
लिपा न्ह्याःगु छ्गु बौद्ध सभाय् सुजाता गुरुमां नं बहुश्रुत
जुलकि प्रज्ञा तथा सभ्यता बुद्धि ज्वीगु विषयले धर्मदेशना
याना बिज्यासे कसपोलं “कुशल ज्या याःपिन्त आदर
सम्मान व अकुशल ज्यायाःपिन्त दण्ड वीमाःगु खं कना
बिज्यात ।”

दिलशोभा व शान्तरत्नं थःथःगु मन्तव्य प्वंकादीगु
उगु ज्याइवले न्हापाया सल्हूया धर्मदेशना लुमंकाः
कनादीपिं नानीबेति महर्जन व बोधिरत्न शाक्यपिन्त
सुजाता गुरुमां सिरपाः लःल्हाना बिज्याःगु खः ।
प्रेमबहादुरं लसकुस यानादीगु उगु ज्याइवले धर्म निभानं
सुभाय् देछाना दीगु खः ।

निर्वाण लंपुड धर्मरत्न

■ अमृतमान शाक्य भिक्षु (इतिहास में)

बुद्ध धर्मय् न्ह्याचिला

परम्परा न्ह्याना च्वंगु

कतापोल, तत्राफया जःपिनी

धपु यावम्ह धर्मरत्नया उदयनं ।

यसय् जन्म खयानं

त्रिशुलिकर्म याम्ह

गुरु ज्या शिक्षा दिक्षा पारंगत जूम्ह

बौ बोज्याया कुसानीज्यां तिव विद्या च्वम्ह ।

धर्मयानामे सामाजिक ज्याय् तख्यना

अनेक पुण्यया पुसा नं च्वूम्ह

धर्मया रत्न ग्रन्थ अनेक च्वयाः

मानवमात्रया भगलकामना याम्ह ।

अनित्यगु म्ह यात म्हसिका

इकष ज्या सभा जूम्ह

यामाः मदुगु चित्त खना स्याम्ह

न्हापाहे न्ह्यायेम्ह क्वचाय्का जुइम्ह ।

अहो हो गज्याय् सन्जोग

धिम्व मन्थ्या धियु यासे

नख्खर म्हःख्ख जक

गबले इतिवृत्त व चित्त

अनित्य अनित्य धाय्गु सिबाय्

खलोकय् धुं म्ह खनी ।

२०६३ साल माघ १२ धर्मकीर्ति विहारय धर्मरत्न शाक्यया अद्वाञ्जली सभा जुगुप्ति

धर्मकीर्ति विहार संरक्षण कोषपाले हेतुपिन्त लच्छा-गु अद्वाञ्जली-पी

सब्बे संखारा अनिच्छाति । दया क्व च फुक्क (संस्कार) अनित्य खः ।

बौद्ध विद्वान्, विपस्सना ध्यानया गम्भीर साधक, परिचित्ति शिक्षाया न्ह्यज्ज्वा., वाच गुरु, विद्वान्, मह
भाजु धर्मरत्न शाक्य 'विशुली' आकाशकाकां मदुगुया दुःखय् दोहलपियाय

❀ अद्वाञ्जली पी ❀

दिबगत भाजु धर्मरत्न शाक्य 'विशुली' जुया सपरिवार वर्गीय,

बुद्ध जन्मभूमि नेपालय् धेरवाद बुद्ध शासनया कर्मठ बौद्ध उपासक्या जीवन व्यतीत याया विज्याः मह
वसपोल बौद्ध विद्वान्, शान्त, सौम्य, सुबज वा सात्विक प्रकृति जाः मह, कुशल वक्ता, पाली बौद्ध साहित्यय् साधारण
ग्रन्थया अनुवादक, स्वास्थ्य क्षेत्र, शिक्षा क्षेत्र आदि थी थी समाज सेवाया ज्याय् कियारील जुया विचार्य न्ह्य
न्ह्यईया वैशय् वगु २०६३ साल पुष २५ गते, मंगलबार कुन्हु मगवान बुद्धया पवित्र जन्मस्थान सुमिबनिइ
आकाशकाका दिवगत जुया विज्याः गु बुद्ध न्यना थुगु धर्मकीर्ति विहारया जिपि सकल दुःखपि सब्बे खल ।

दयावक्क फुक्क संस्कार मदया हे वनीगु धुव सत्यवात प्रमाणित यासे थःगु अनन्त सामाय विज्याः मह
वसपोल धर्मरत्न 'दाई' पाखे 'नेपाल बौद्ध परिचित्ति शिक्षा' या शुरुवातया ज्याय् बिद्या विज्याः गु अद्वितीय
योगदानयात सु न बौद्ध गुबले हे त्वमके फइमखु ।

वि.सं. १९९७ साल किण्डोल विहारय् अद्वेय संघमहानायक दिबगत प्रज्ञानन्द महात्सवीर पाखे पुत्रशील
पहच यासे धेरवाद बुद्ध शासनय् वःउ दुतिना विज्याः मह वसपोल पाखे विशुलिइ 'सगतपुर विहार' २०१८ साल
स्थापना यायेगुलिइ तःअगु गवहालि याना विज्याः गु । उलि जक मखु वसपोल पाखे थी थी संघसंस्थाय् थी थी पदय्
च्यना अनवरत सेवा याना विज्याः गु खंथा दसु कथं वसपोलया सार्वजनिक अभिनन्दन वि.सं. २०५३ साल अगुनि
हे प्रमाणित याः ।

जिमि थुगु विहारय् बुद्धपूजा पतिकं अत्यन्त अद्वापूर्वक हालो वयाच्यनागु बौद्ध आशिकाम्ये विरलयाके
शरण बना भी, निर्वाण पदवी लायेमा याकन' या च्चमि न जुया विज्याः मह वसपोल पाखे धार्मिक साहित्यया लिसे
लिसे भाभाय् साहित्यया धुकुतिइ न याताः प्रकाशन जुगु व मजुगु समेत ध्यमय्य १४० गू सफु रचना याता धुकु
थनेगु ज्या याना विज्याः गु ।

वसपोल छम्ह भाषा लेबक, साहित्यकार, नाटककार, वाचगुरु, सल्लाहकार, मिथ्याप्रेमी, धार्मिक व्यक्तित्व,
समाजसेवी, स्वास्थ्य सेवी आदि कथे थी थी समाज महस्यु, अयेभन बहुमुखी प्रतिभा सुसम्पन्नलिइ वसपोल थये
आकाशकाका अनित्यय् विलीन जुयावगुनि थुपि फुक्क छलय् छगु पूमवनीगु खति बुद्धगु सकल्ये मानित्ति याःगु
खीमाः । थी थुगु अद्वाञ्जली सभाय् वसपोल धर्मरत्न 'दाई' यात जाति, जरा, व्याधि, मरण दुःखे संलग्ननायाच्यगु
निर्वाण सम्पत्ति ननान प्राप्त जुयमा सकलः पुण्यानुभवन यासे दुःख कपि सकल परिवार लयावत वसपोलया
योगदान प्रति जतमस्तक सकल महानुभाव पिति प्रति न दुनुगलनिसे बिद्याः हायेका थुगु अद्वाञ्जली पी
वसपोलपिन्त दोहलपा च्यना ।

अविच्छावत संखारा ॥

बु.सं. २४४०, नेस. ११२७, ई.सं. २००७, वि.सं. २०६३ साल माघ १३ गते शुक्रवार

सचिव

विद्वान्

वज्राचार्ययात पाःक्व, बुद्ध प्रतिमा लःल्हाना विज्यात ।
अन्त्ये भाजु केशव चित्रकारं सुभाय् देहानादिसे सभा
क्वचायकूगु खः ।

हनेज्या जुल

२०६३ माघ २७, शनिवार ।

युवक बौद्ध मण्डलया सभाय् भिक्षु आनन्दयात
हनेगु ज्या क्वचायकूगु बुखँ दु । भिक्षु आनन्द सँसदय्
विज्यानाः साँसद तश्गु नुगले बुद्ध शिक्षा खय्के फय्मा
धयागु आशिका यासे न्त्याकूगु उगु ज्याइवले सुरेन्द्र शाक्यं
लसकुस यानादिलसा राजेश शाक्यं भन्तेयागु परिचय
कनादिल । अथेहे सानुराजा शाक्यं स्वाँ व खाडा देहानाः
हनादीगु उगु सभाय् थःथःगु मन्तव्य व्यक्त यानादीपिं
व्यक्तिपिं थुकथं उल्लेख जुयाच्वंगु दु ।

चन्द्रमान शाक्य, शाक्य सुरेन, वैखारत्न शाक्य,
तिर्थमान शाक्य, भिक्षु आनन्द आदि ।

मिसा जागरण धर्मदेशना

२०६३ फागुण १

युवक बौद्ध मण्डलया महिला उपसमितिं न्हेक्वःगु
मिसा जागरण धर्मदेशना यलया बुबहाःया यशोधर मिसा
पुचःया गुहालिं बुबहालय् सम्पन्न जूगु समाचार दु ।
उगु ज्याइवःलय् सुजाता गुरुमां नं समाज विकासया
निति “न्हेगु अपरिहाणिय धर्म” या व्याख्या याना विज्यात ।
५३ म्ह मिसा पुचःया नकिं मयजु शोभा वज्राचार्य
लसकुस यानादीगु उगु ज्याइवले यु.बौ.म.या महिला
उपसमितिया संयोजक शोभा शाक्यं सकसितं सुभाय्
देहानासे च्याक्वःगु धर्मदेशना यलया सातदुवातय् जुइगु
सूचं न्यंका दिल ।

बहुश्रुत जुलकि प्रज्ञा व सभ्यता

बुद्धि ज्वीगु देशना

यल सिल्लागा, ११

विश्वमैत्री विहारय् पञ्चशील प्रार्थना व बुद्ध पूजां
लिपा न्त्याःगु छगू बौद्ध सभाय् सुजाता गुरुमां नं बहुश्रुत
जुलकि प्रज्ञा तथा सभ्यता बुद्धि ज्वीगु विषयले धर्मदेशना
याना विज्यासे वसपोलं “कुशल ज्या याःपिन्त आदर
सम्मान व अकुशल ज्यायाःपिन्त वण्ड वीमाःगु खं कना
विज्यात ।”

दिलशोभा व शान्तरत्न थःथःगु मन्तव्य प्वंकादीगु
उगु ज्याइवले न्हापाया संल्हूया धर्मदेशना लुमंकाः
कनादीपिं नानीबेति महर्जन व बोधिरत्न शाक्यपिन्त
सुजाता गुरुमांनं सिरपाः लःल्हाना विज्याःगु खः ।
प्रेमबहादुर लसकुस यानादीगु उगु ज्याइवले धर्म निभानं
सुभाय् देहाना दीगु खः ।

निर्वाण लंपुइ धर्मरत्न

■ अमृतमान शाक्य भिक्षु, इर्तुवाहा यो

बुद्ध धर्मय् न्त्याचिला

परम्परा न्त्याना च्वगु

कतापोल, तजाफया जःपिनी

थपु थावम्ह धर्मरत्नया उदयनं ।

यलय् जन्म खयानं

शिशुलिक्कं याम्ह

गुरु ज्या शिक्षा दिक्षा पारंगत जूम्ह

बौ वाज्याया कुलावीज्यां तिवःविद्या च्वम्ह ।

धर्मयानामे सामाजिक ज्ञाय् तख्यना

अनेक पुण्यया पूसा नं प्वम्ह

धर्मया रत्न ग्रन्थ अनेक च्वयाः

मानवमात्रया भगलकामना याम्ह ।

अनित्यगु म्ह यात म्हसिका

इक्य ज्या सना जूम्ह

थागाः मदुगु चित्त खनी याम्ह

न्हापाहे न्त्यागु क्वचायका जुइम्ह ।

अहो हो ज्ञयागु सन्तोष

भिक्षु मन्तुया भिक्षु यासे

नेश्वर इत्येव जक

गवले सुखेभल व चित्त

अनित्य अनित्य धावगु सिवाय्

ध्वलोक्य सु मदु खनी ।

२०६३ साल माघ १२ धर्मकीर्ति विहारयु धर्मरत्न शास्त्र्या बुद्धाञ्जली समारोह

धर्मकीर्ति विहार संरक्षण कोषपाले ईजपिन्त लख्हायु बुद्धाञ्जलीयो

सखे सञ्चारा अनिच्छाति । क्या बन्व फुन्व (संस्कार) यचित्वा धाः ।

बौद्ध विद्वान्, विपस्सना ध्यानया गम्भीर साधक, परियत्ति शिक्षाया नृत्यलवा, वाद्यगुरु, विहार, मह
भाजु धर्मरत्न शास्त्र्य 'त्रिशुली' आकाशकाका मङ्गुमा दु-स्युय दोहलपियाम्

❀ बुद्धाञ्जली पो ❀

विद्यमान भाजु धर्मरत्न शास्त्र्य 'त्रिशुली' बुद्धा सपरिवार वर्गिणि,

बुद्ध जन्मभूमि नेपालयु धेरवाद बुद्ध शासनया कर्मठ बौद्ध उपासक्या जीवन व्यतीत यथा विज्याः मह
बसपोल बौद्ध विद्वान्, शान्त, सीम्य, सुबब वा सात्त्विक प्रकृति जाः मह, कुशल बत्ता, पाली बौद्ध साहित्यया आपाल
ग्रन्थया अनुवादक, स्वास्थ्य क्षेत्र, शिक्षा क्षेत्र आदि धी धी समाज सेवाया ज्यायु क्रियाशील बुद्धा विज्याः न्हयु
न्हयुदया वैशाख वसु २०६३ साल पुष २५ गते, रंगलबार कुन्हु भगवान बुद्धया पवित्र जन्मस्थान लुम्बिनिइ
आकाशकाका दिवगत बुद्धा विज्याः गु बुद्धं त्यना धुम् धर्मकीर्ति विहारया जिपि सकल दुःख पि लख्हाः न्हयु

इयावन्व फुन्व संस्कार मदया हे बनीसु धुव सत्ययात प्रमाणित यासे ध-गु अनन्त यात्रायु विज्याः मह
बसपोल धर्मरत्न 'दाई' पाले 'नेपाल बौद्ध परियत्ति शिक्षा' या शुरुवातया ज्यायु विद्या विज्याः मह द्वितीय
योगदानयात सु न बौद्ध गुबले हे त्वमके फइसु ।

वि.सं. १९९७ साल किङ्गडोल विहारयु अद्वेये संघमहानायक दिवगत प्रज्ञानन्द महास्वामीर पाले धुम् चरील
ग्रहण याते धेरवाद बुद्ध शासनयु ब-त दुतिना विज्याः मह बसपोल पाले त्रिशुलिइ 'सगतपर विहार' २००२ साल
स्थापना यायेगुलिइ त-धगु रवाहलि याना विज्याः मह । उलि जक मधु बसपोल पाले धी धी संघसेवायात धी पदयु
च्यनाः अनवरत सेवा याना विज्याः मह ख्या दसु कथं बसपोलया सार्वजनिक अभिनन्दन वि.सं. २०४२ साल जगुलि
हे प्रमाणित याः ।

जिपि धुम् विहारयु बुद्धपूजा पतिक अत्यन्त अद्भुतपूर्वक हाला क्याच्यनागु बौद्ध आशिका म- विज्याः मह
शरणा बना धी, निर्वाण रद्विधी लामेमा, वाकनं' या च्यमि न बुद्धा विज्याः मह बसपोल पाले धार्मिक साहित्यया लिसे
लिसे माभायु साहित्यया मुकुतिइ न यानाः प्रकाशन जगु व मङ्गु सवेत ध्यमय्य १४० गु सफ रचनं याता धुम्
धवेगु ज्या याना विज्याः मह ।

बसपोल छुम्ह भाषा सेवक, साहित्यकार, नाटककार, वाद्यगुरु, सल्लाहकार, शिक्षाप्रेमी, धार्मिक व्यक्तित्व,
समाजसेवी, स्वास्थ्य सेवी आदि कथ धी धी समाज महत्यु अवैभद बहुमुखी प्रतिभा सुतम्पतित्वा विज्याः मह धये
आकाशकाका अनित्ययु बिलीन ज्यावगुलि धुम् फुन्व क्यलयु धुम् पूम्बनीगु खति जूवगु सवेता विज्याः मह याः गु
द्वीमाः । धी धुम् बुद्धाञ्जली समायु बसपोल धर्मरत्न 'दाई' यात याति, नरा, व्याधि, परस द-धे विज्याः मह ज्याच्यगु
निर्वाण सम्पति नाना प्राप्त जयमा धकाः पुण्यापुसेदन यासे दु-सु क-पि सकल परिवार विज्याः मह बसपोलया
योगदान प्रति नरमस्तके सकल महानुभाव फिल प्रति न दुर्बलचित्ते विधाः हाथेका धुम् बुद्धाञ्जली पो
बसपोलपिन्त दोहलपा च्यना ।

अनिच्छावत सञ्चाराया

बु.सं. २५४०, ने.सं. ११२७, ई.सं. २००५, वि.सं. २०६३ साल माघ १२ गते

साधक

विज्याः मह